

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
خراسان رضوی

مرکز پژوهش‌های اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان رضوی

بهار ۱۴۰۲

راهکارهای

مهار تورم

رشد تولید

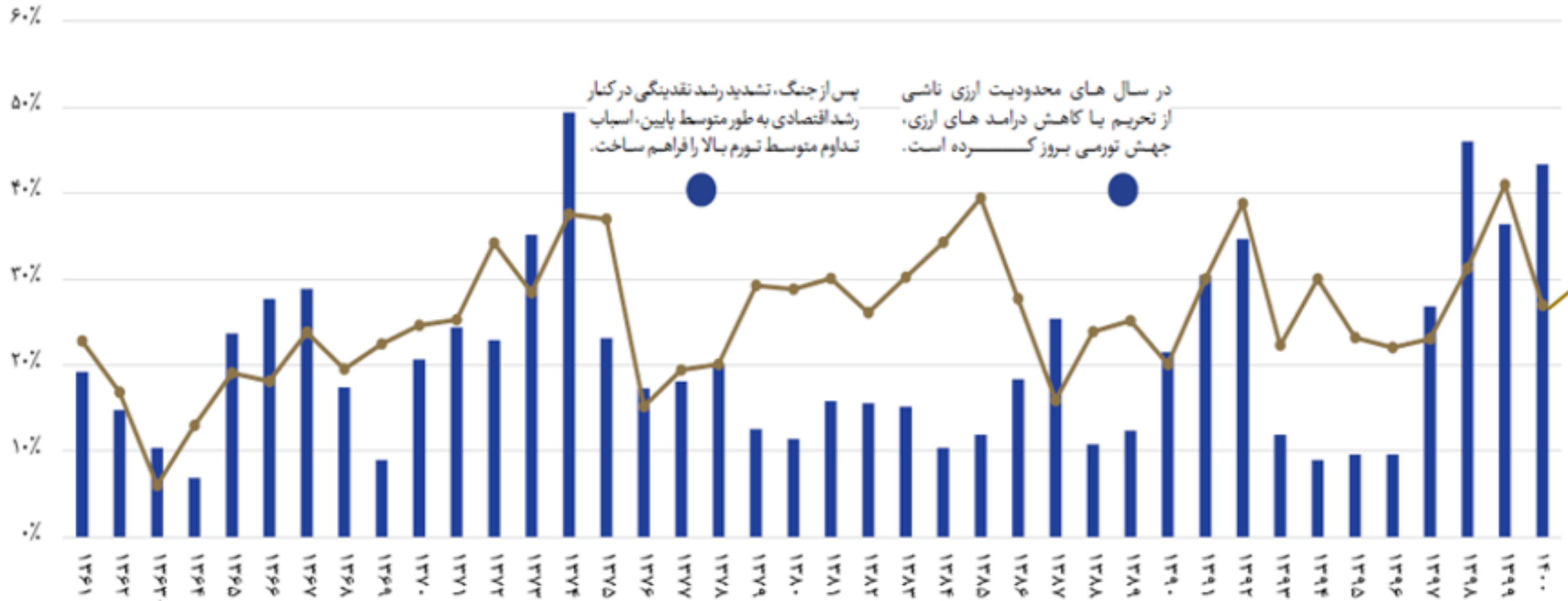
فهرست مطالب

- ▶ **نگاهی به وضعیت تورم در ایران**
 - ▶ **آسیب‌شناسی و مهم‌ترین آثار تورم در ایران**
 - ▶ **مفاهیم و ادبیات تورم**
 - ▶ **عوامل اصلی پایداری تورم در ایران**
 - ▶ **عوامل ایجادکننده تورم در نظریه‌های مختلف اقتصادی**
 - ▶ **انواع روش‌های مقابله با تورم**
 - ▶ **انواع راهکارهای مهارتورم از نظر زمان اثرگذاری**
 - ▶ **راهکارهای رشد آفرینی و رونق تولید**
- } **راهکارهای پیشنهادی**

نگاهی به وضعیت تورم، نقدینگی و رشد اقتصادی ایران (۱۳۶۱-۱۴۰۱)

انگن بازگرنانی، سناج، سامان و کشورزی
خراسان رضوی

در دوره بیسوزی انقلاب اسلامی و سال های جنگ تحمیلی، تداوم رشد بالای نقدینگی و کاهش رشد اقتصادی به همراه محدودیت های وارداتی، تورم را بالا نگه داشت.

سال	متوسط رشد نقدینگی	متوسط رشد اقتصادی	متوسط تورم
۶۱-۶۹	۱۸٪	۲۳٫۱٪	۲۱٪
۷۰-۷۹	۲۷٪	۲۳٫۹٪	۲۴٪
۸۰-۸۹	۲۸٪	۲۵٫۵٪	۲۵٪
۹۰-۹۹	۲۸٪	۲۰٫۶٪	۲۴٪

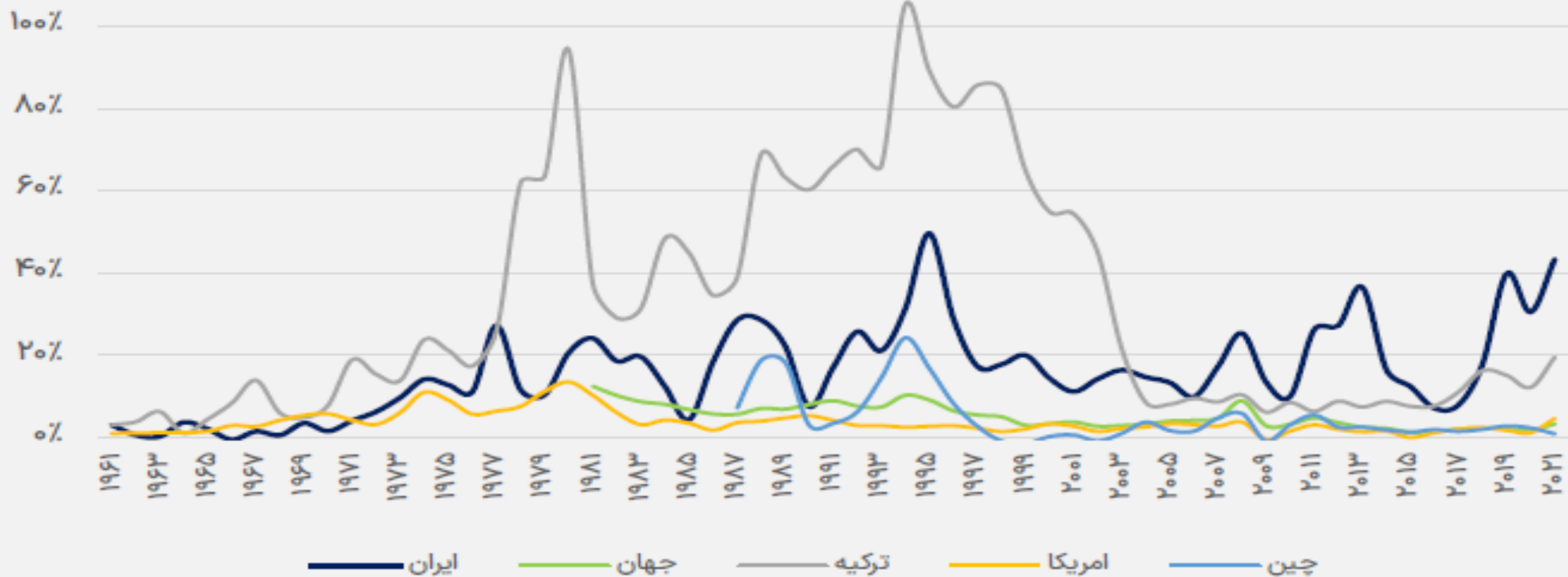
تورم
نرخ رشد اقتصادی

منبع: پایگاه داده های اقتصادی و مالی وزارت امور اقتصادی و دارایی

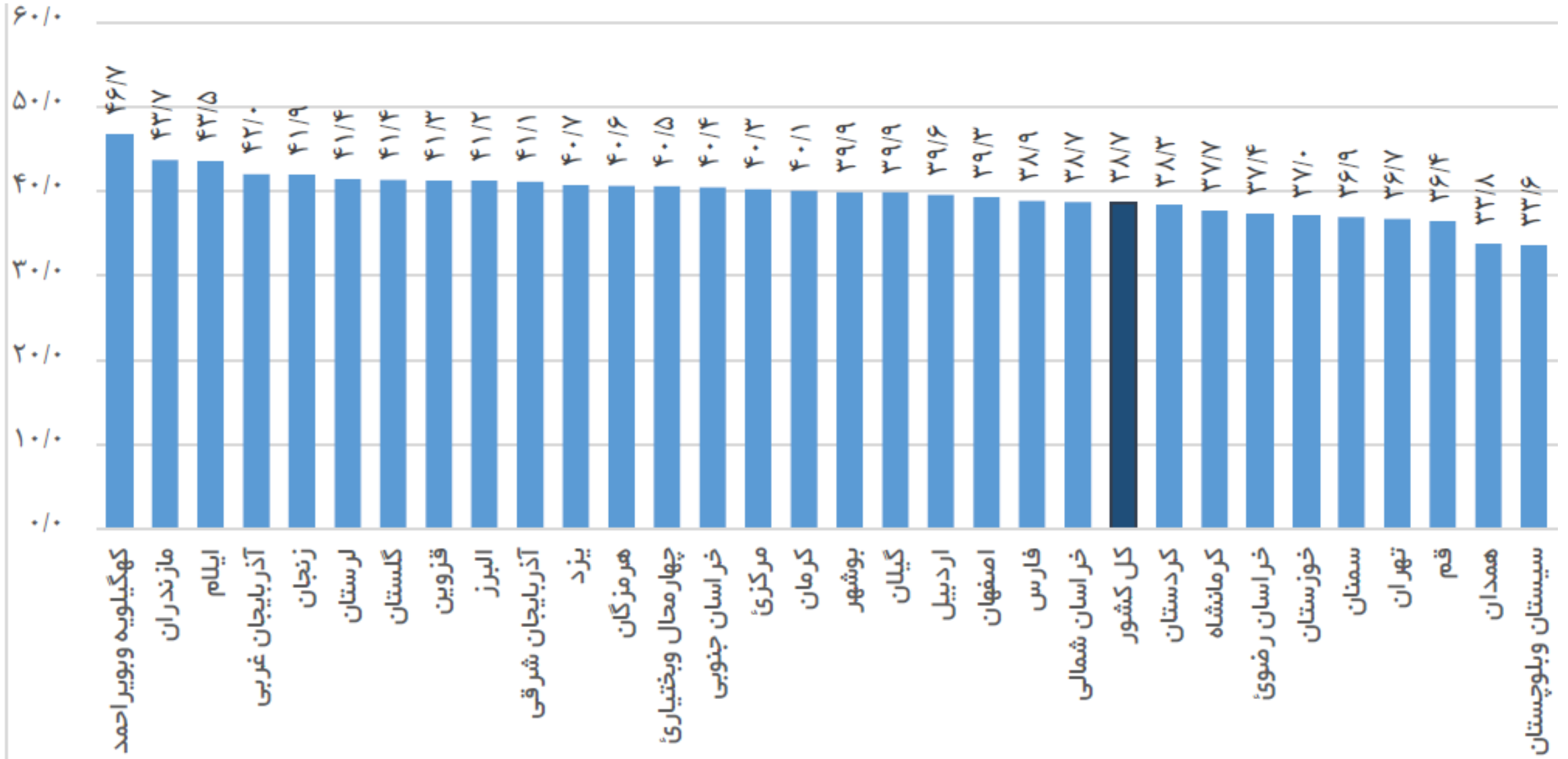
روند بلندمدت تورم ایران در مقایسه با سایر کشورها

تورم ایران سال‌هاست فاصله معناداری با تورم جهانی دارد. در دو دهه گذشته، روند تورم در اکثر کشورهای دنیا نزولی شده است؛ هرچند بحران‌هایی مثل بحران ۲۰۰۸ یا بحران کرونا و جنگ اوکراین باعث بالا رفتن تورم شده است، لیکن رژیم تورم در این کشورها همچنان تک رقمی یا در محدوده ۱۰٪ است. برای نمونه می‌توان روند تورم آمریکا و چین را در شکل دنبال کرد. ترکیه که در دهه نود میلادی تورم‌های بسیار بالا را تجربه کرده بود، با اصلاح ساختارهای اقتصادی، تورم را به زیر ۱۰ درصد کاهش داد. البته از سال ۲۰۱۷ به بعد، این کشور مجدداً با مشکل تورم روبرو شده است.

منبع: بانک جهانی

نرخ تورم دوازده ماهه خانوارهای کل کشور به تفکیک استان (درصد)

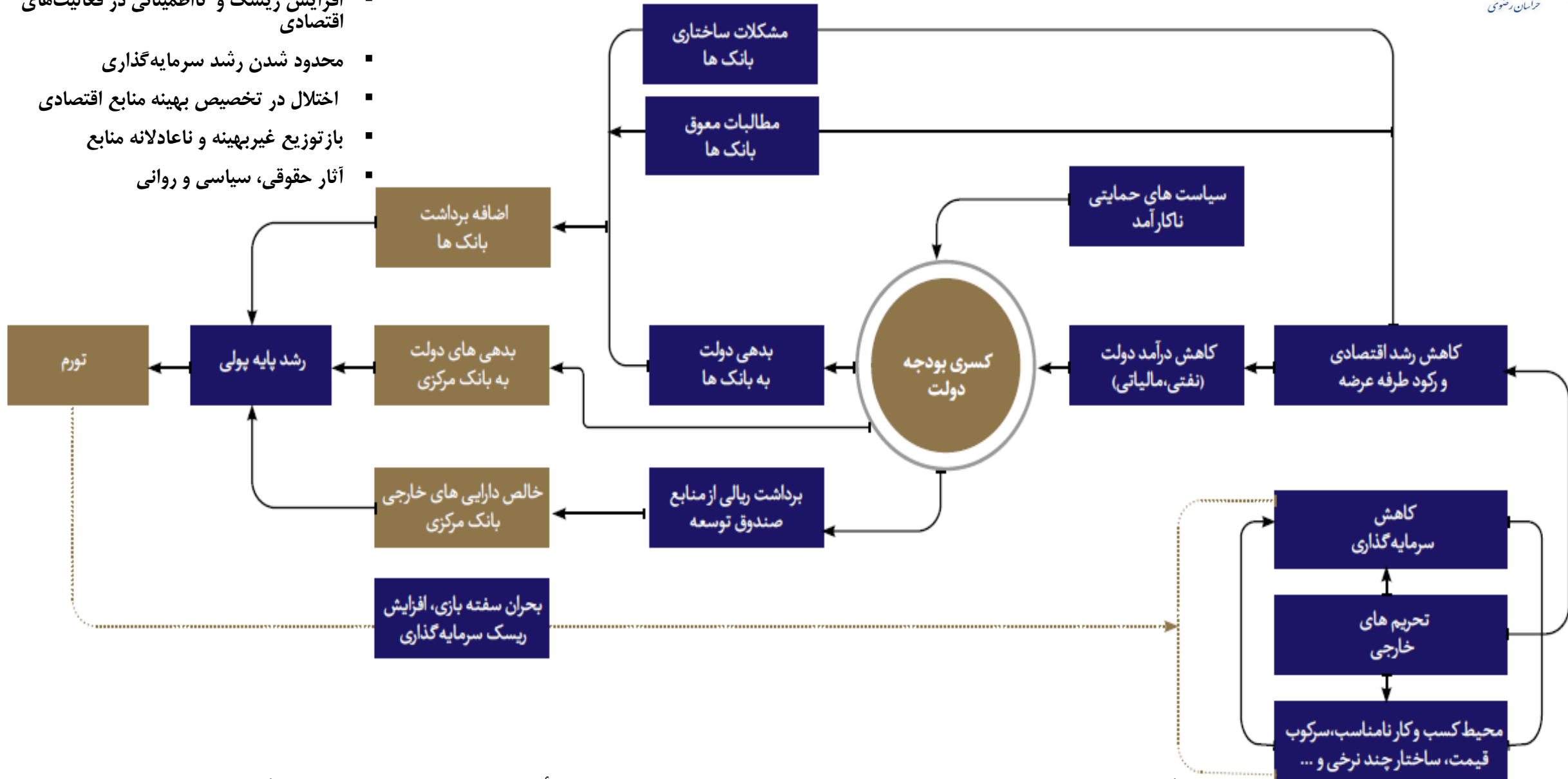

(منبع: مرکز آمار ایران، ۱۴۰۱)

آسیب‌شناسی و مهم‌ترین آثار تورم در ایران

مهم‌ترین آثار تورم

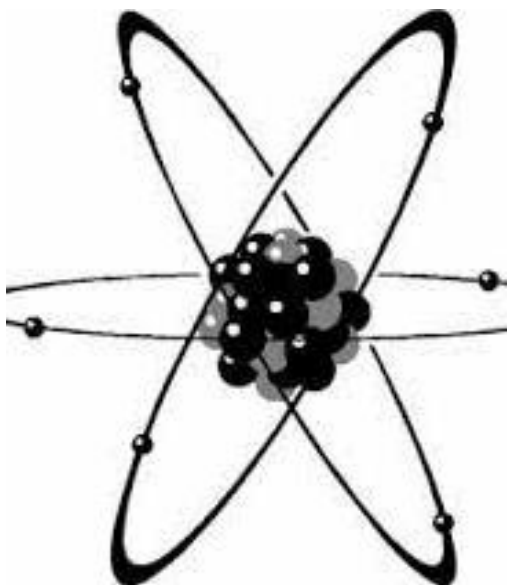
- افزایش ریسک و ناطمینانی در فعالیت‌های اقتصادی
- محدود شدن رشد سرمایه‌گذاری
- اختلال در تخصیص بهینه منابع اقتصادی
- بازتوزیع غیربهینه و ناعادلانه منابع
- آثار حقوقی، سیاسی و روانی

(منابع: جمع‌بندی گزارشات مرکز پژوهش‌های مجلس؛ سرمایه‌گذاری مهرگان تأمین پارس گروه مالی ساتا، ۱۴۰۱)

مفاهیم و ادبیات تورم

(هسته و پوسته تورم)

پوسته تورم تحت تأثیر عواملی گذرا همچون تغییرات موقتی در نرخ‌های ارز، قیمت انرژی، انتظارات تورمی و تحولات تکنولوژیک است که به طور موقتی می‌توانند بر شاخص قیمت‌ها اثر بگذارند.

پوسته تورم

در درون این پوسته نازک هسته سختی وجود دارد که متأثر از عوامل بنیادی همچون پایه پولی، نقدینگی، کسری بودجه و ساختارهای سخت حاکم بر روابط اقتصادی است که به سادگی قابل تغییر نبوده و نیازمند اصلاحات بنیادین می‌باشد. چنانچه هدف سیاست‌گذاری اقتصادی کاهش نرخ تورم باشد بایستی با تعریف مسیری نزولی برای تورم هدف سیاست‌های اقتصادی به نحوی سامان یابند که به کاهش تدریجی تورم هسته منجر شوند.

هسته تورم

نکته: تفکیک قسمت دائمی تورم (هسته تورم) از قسمت موقتی آن (پوسته تورم) برای بررسی دقیق‌تر آثار عوامل تورم ضروری است.

نکته: در ادبیات مربوط به تورم هسته (Core inflation)، سیاستگذار نباید تصمیمات سیاستی خود را مبتنی بر گروه‌های پرنوسان شاخص قیمت مصرف‌کننده اعمال کند. از طرفی هرچه ضریب اهمیت یک گروه بزرگتر باشد سیاستگذار بیشتر خود را متعهد به کنترل تورم آن گروه می‌بیند زیرا سهم بیشتری از سبد مصرفی خانوار مربوط به آن گروه است. رتبه‌بندی گروه‌های مربوط به شاخص قیمت مصرف‌کننده سیاستگذار را راهنمایی می‌کند تا بداند نسبت به تورم کدام گروه حساسیت بیشتری داشته باشد.

مفاهیم و ادبیات تورم

(شاخص‌های اندازه‌گیری تورم)

۱

شاخص قیمت مصرف‌کننده
Consumer Price Index (CPI)

از مهم‌ترین شاخص‌های قیمت و به عنوان یک نماگر مهم برای سنجش نرخ تورم و قدرت خرید پول داخلی یک کشور است که تغییرات قیمت تعداد ثابت و معینی از کالاها و خدماتی که توسط خانوارهای متوسط به مصرف می‌رسد را اندازه‌گیری می‌کند.

۲

شاخص قیمت تولیدکننده
Producer Price Index (PPI)

وضعیت و تغییر قیمت‌هایی که در مراحل مختلف فرایند تولید توسط تولیدکنندگان وضع می‌شود را اندازه‌گیری می‌کند که برای گروه مواد خام حساس‌ترین و فوری‌ترین هشداردهنده در مورد تورم و یا رکود آینده است.

۳

شاخص قیمت عمده‌فروشی
Wholesale Price Index (WPI)

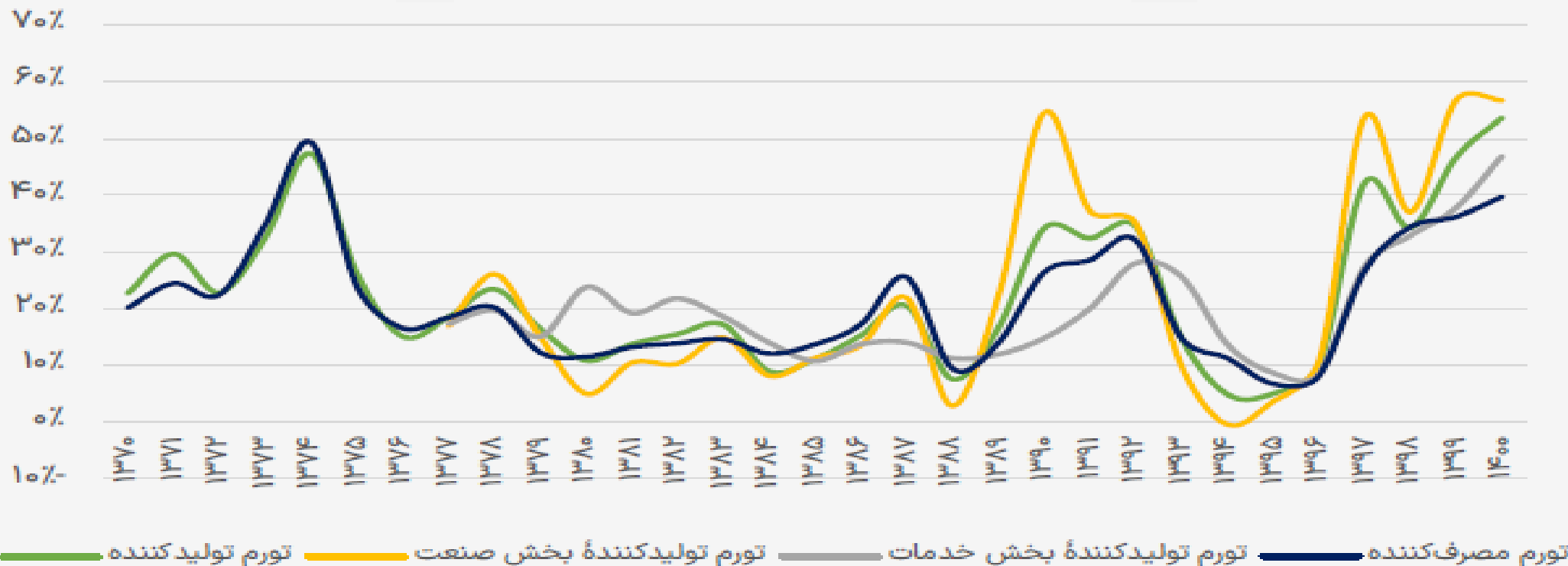
تغییرات سطح عمومی قیمت‌ها در بخش عمده‌فروشی را اندازه‌گیری می‌کند. طی سال‌های گذشته، غالب کشورهای پیشرفته جهان، تولید شاخص قیمت عمده‌فروشی کالا را متوقف و به جای آن از شاخص قیمت تولیدکننده استفاده می‌کنند.

۴

شاخص قیمت واردکننده
Import Price Index (IPI)

این شاخص نیز به نوبه خود مهم‌ترین متغیر اثرگذار بر رشد قیمت‌هاست که سهم آن در توضیح تغییرات سطح عمومی قیمت‌ها در کوتاه‌مدت بیشتر است. تغییرات این شاخص تحت‌تأثیر دو متغیر نرخ ارز و تورم جهانی قرار دارد.

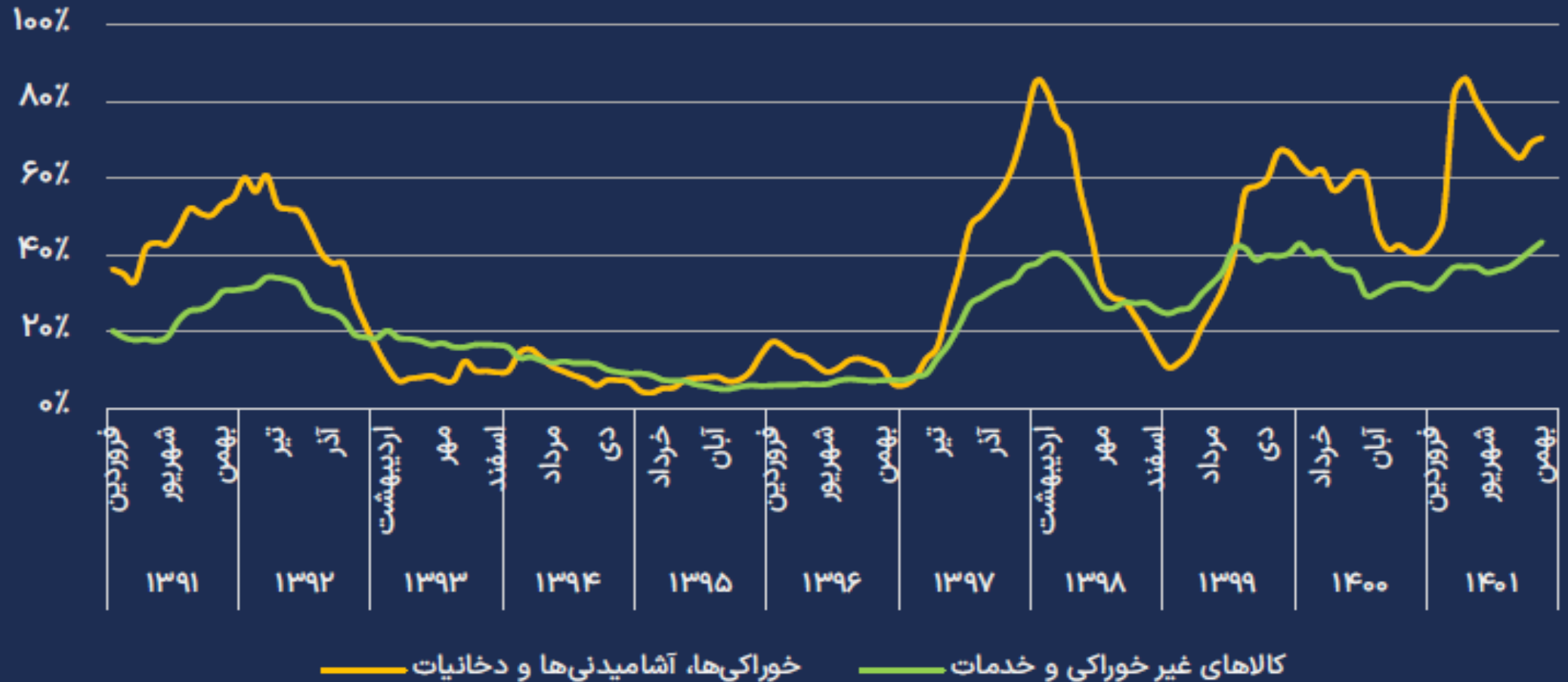
شاخص قیمت مصرف کننده و تولید کننده

منبع: بانک مرکزی و مرکز آمار

نکته تحلیلی: روند کلی رشد این دو شاخص تا قبل از سال ۱۳۹۸ یکسان است، اما از سال ۱۳۹۸ به بعد، شتاب بیشتر رشد شاخص تولیدکننده نسبت به شاخص مصرف کننده، نشان از جهش تورمی دیگری داشته که جهش قیمت‌ها در سال ۱۴۰۱ بیانگر آن است. این نمودار نشان می‌دهد، بخش صنعت در ایران بیشترین تکانه‌های قیمتی را تحمل می‌کند. در دوره‌های تورم نزولی، تورم این بخش کمتر از تغییرات شاخص کل تولیدکننده و در دوره‌های تورم صعودی، تورم این بخش بیشتر از سایر بخش‌هاست. بخش خدمات مسیر هموارتری را نسبت به سایر شاخص‌ها داشته است.

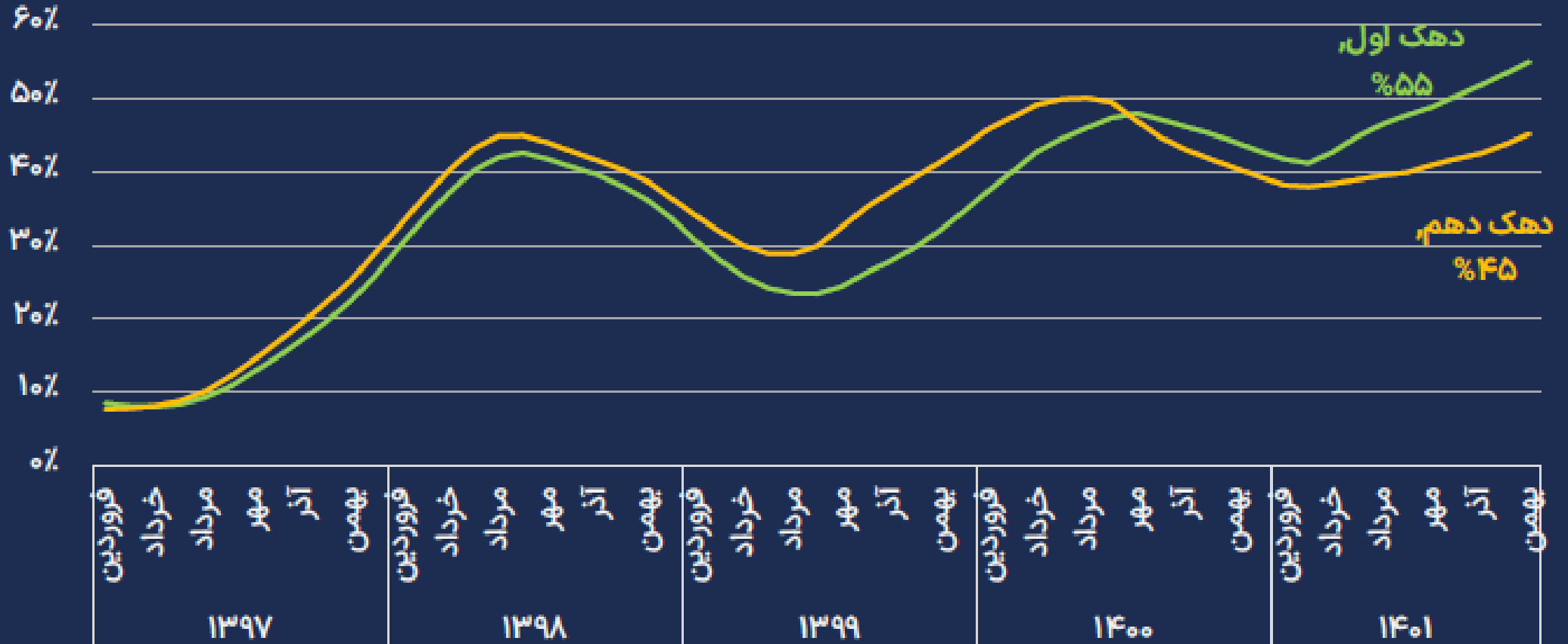
تورم نقطه به نقطه برحسب گروه‌های عمده

منبع: مرکز آمار

بررسی تورم در دو گروه عمده خوراکی‌ها و کالاهای غیرخوراکی با توجه به ضریب اهمیت متفاوت این دو گروه بر دهک‌های مختلف درآمدی، دارای اهمیت ویژه‌ای است. سیاست‌های قیمت‌گذاری که به صورت گسترده بر خوراکی‌ها اعمال می‌شود، رفتار این گروه از هزینه‌ها را معنادار کرده است. در دوره‌هایی که اقتصاد ایران دچار بحران ارزی شده، تورم گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها به صورت فزاینده‌ای بیشتر از سایر کالاها و خدمات بوده است. (۱۳۹۱ بحران ارزی اول؛ ۱۳۹۷ بحران ارزی دوم، ۱۳۹۹ بحران ارزی سوم و ۱۴۰۱ بحران ارزی چهارم)

تورم میانگین (سالانه) دهک اول و دهم خانوارهای کل کشور

منبع: مرکز آمار

با توجه به وزن متفاوت کالاها و خدمات در سبد مصرفی خانوارهای مختلف، تأثیرپذیری گروه‌های مختلف درآمدی از تورم به یک میزان نیست. تا مهر ۱۴۰۰، تورم دهک دهم (دهک ثروتمندتر) بالاتر از دهک‌های ضعیف‌تر است؛ اما از مهرماه سال ۱۴۰۰ و با روی کار آمدن دولت جدید در ایران، تورم دهک‌های ضعیف‌تر نسبت به دهک‌های ثروتمندتر بیشتر بوده و در حال حاضر این فاصله بیش تر از ۹٪ است. این شکل نشان می‌دهد که وضعیت قشر ضعیف در حال حاضر با سرعت بیشتری نسبت به سایر اقشار تضعیف می‌شود. با توجه به تورم بسیار بالاتر اقلام خوراکی و سهم بیش تر این گروه از کالاها در سبد مصرفی خانوارهای کم درآمد، وضعیت به وجود آمده قابل پیش‌بینی بوده است.

مفاهیم و ادبیات تورم

انواع تورم از نظر شدت افزایش قیمت‌ها

تورم خزنده (Creeping Inflation) | ۱

افزایش ملایم و کند قیمت‌ها در طول زمان، تورم خفیف یا خزنده نامیده می‌شود. معمولاً تا ۳ درصد افزایش سطح عمومی قیمت‌ها را در سال، تورم خزنده می‌نامند.

تورم مزمن (Chronic Inflation) | ۲

افزایش سطح عمومی قیمت‌ها با آهنگی سریعتر از تورم خزنده و برای یک دوره طولانی را تورم مزمن می‌نامند. معمولاً اقتصادهایی که با چندین سال نرخ‌های تورم بالای ۱۰ درصد دچار تورم مزمن هستند.

ابر تورم (Hyper Inflation) | ۳

وضعیت و حالتی که رشد قیمت‌ها بسیار سریع و لجام‌گسیخته است، ابر تورم نامیده می‌شود. معمولاً رشد قیمت‌های بالای ۵۰ درصد در ماه را ابر تورم می‌نامند. شاید این نوع تورم در حال حاضر بسیار کمیاب باشد، اما در رابطه با آن تجربیات تاریخی متعددی وجود دارد؛ برای مثال آلمان در سال‌های نخستین دهه ۱۹۲۰ میلادی و چین در اثنای جنگ جهانی دوم و ونزوئلا در سال ۲۰۱۵.

نکته) اقتصاد ایران طی ۴۵ سال اخیر (از سال ۱۳۵۵) به طور مرتب از تورم مزمن و دو رقمی رنج برده و تنها در سال‌های اندکی توانسته تورم تک رقمی را تجربه کند.

مفاهیم و ادبیات تورم (دلایل به وجود آمدن تورم)

تورم مستمر و پایدار، همیشه و همه جا یک پدیده پولی است، به طوری که رشد حجم پول و نقدینگی در صورتی که متناسب با نرخ رشد اقتصاد نباشد، در نهایت موجب افزایش سطح عمومی قیمت‌ها خواهد شد. تبیین تورم به عنوان یک پدیده پولی، تحلیلی بلندمدت است، در کوتاه‌مدت عوامل دیگر می‌توانند آثار قابل ملاحظه، اما مقطعی بر نرخ تغییر سطح عمومی قیمت‌ها داشته باشد.

پایه پولی همان تعهدات بانک مرکزی است که مبنای گسترش پول و نقدینگی است که از آن به عنوان پول پر قدرت نیز یاد می‌شود.

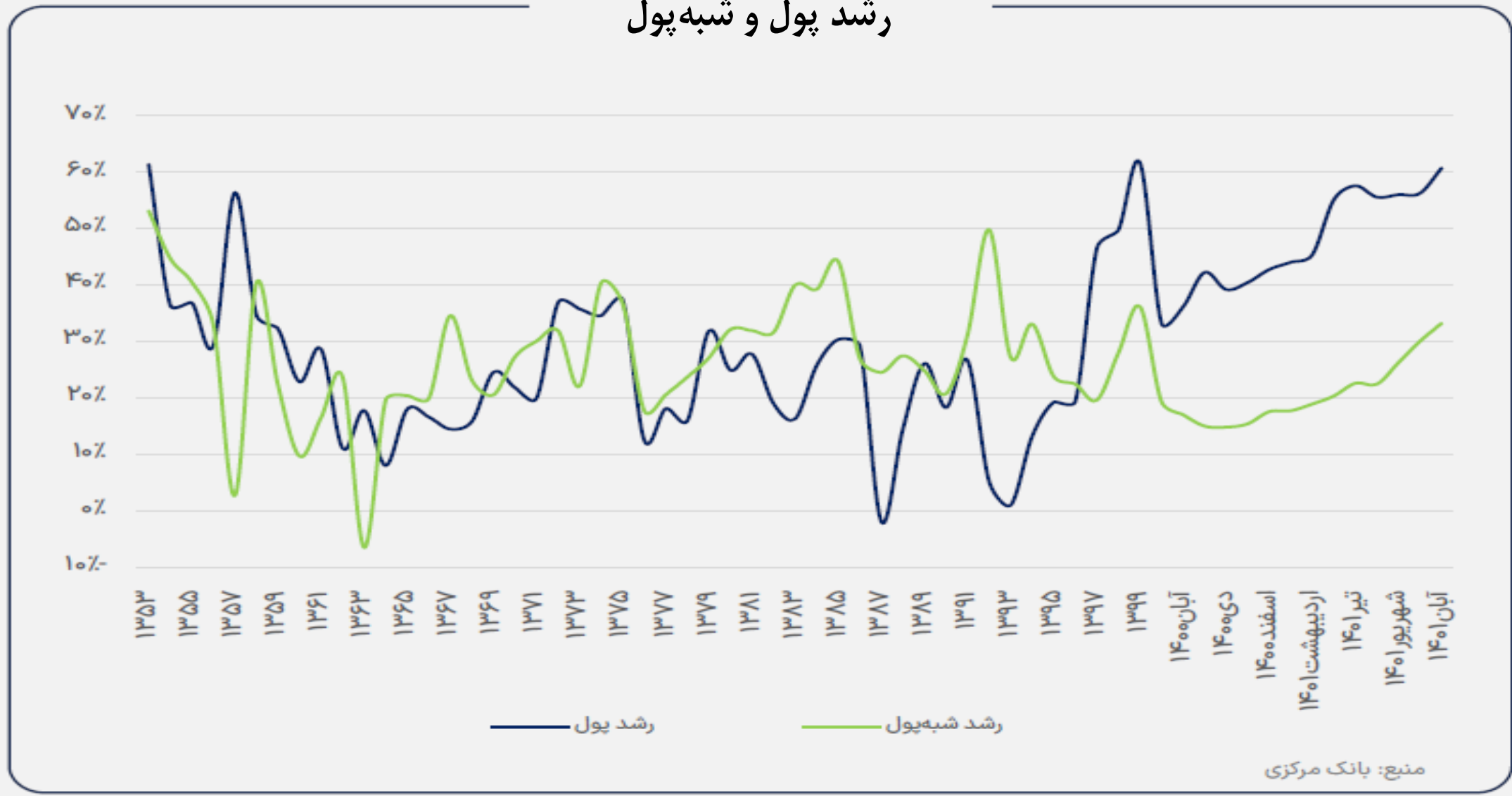

در سال‌های اخیر در کشور به دلیل نرخ سود حقیقی بالا، رشد نقدینگی عمدتاً از ناحیه رشد شبه پول بوده و سهم شبه پول از نقدینگی و همچنین سهم آن از رشد نقدینگی در حال افزایش بوده است. بنابراین ضربه‌گیر تورم که مانع از رشد تورم به تناسب رشد نقدینگی شده است، نرخ سود حقیقی بالا و تأثیر آن بر تغییر در ترکیب نقدینگی (کاهش سرعت گردش پول) بوده است.

مهمترین عامل تعیین‌کننده نرخ تورم در بلندمدت، نرخ رشد نقدینگی است. نقدینگی طبق تعریف جمع پول و شبه پول است.

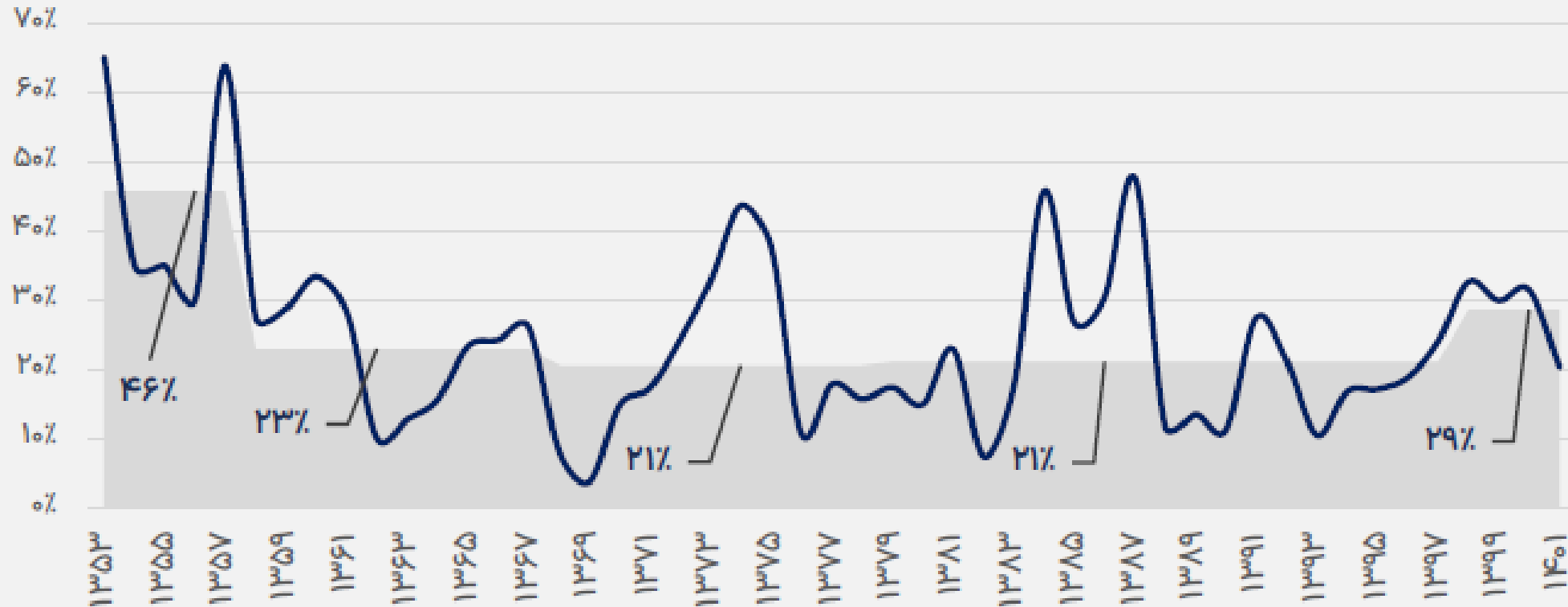
پول جزء سیال و تورم‌زای نقدینگی بوده و شبه پول که جزء غیرسیال نقدینگی است از تورم‌زایی کمتری برخوردار بوده است.

رشد پول و شبه پول

نکته: رشد حجم پول از سال ۱۳۵۸ تا ۱۳۹۷ همواره مساوی یا کمتر از رشد شبه پول و به صورت میانگین برابر ۲۱ درصد بوده است. از سال ۱۳۹۷ میانگین رشد پول ۵۲٪ شده است که بیش از دو برابر رشد شبه پول است. مطابق آخرین داده‌های منتشر شده بانک مرکزی، این رشد ۶۱٪ اعلام شده است.

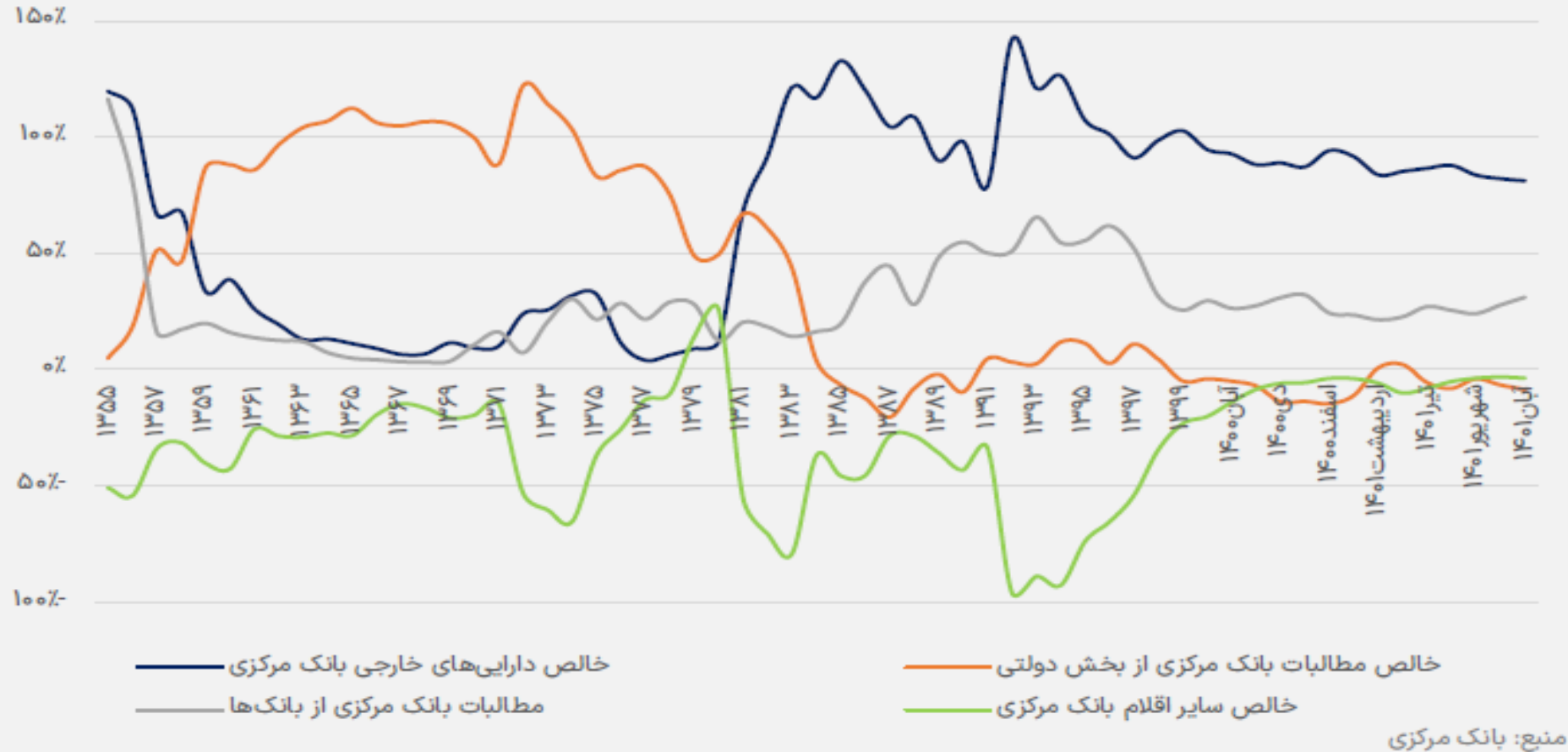
رشد پایه پولی

منبع: بانک مرکزی

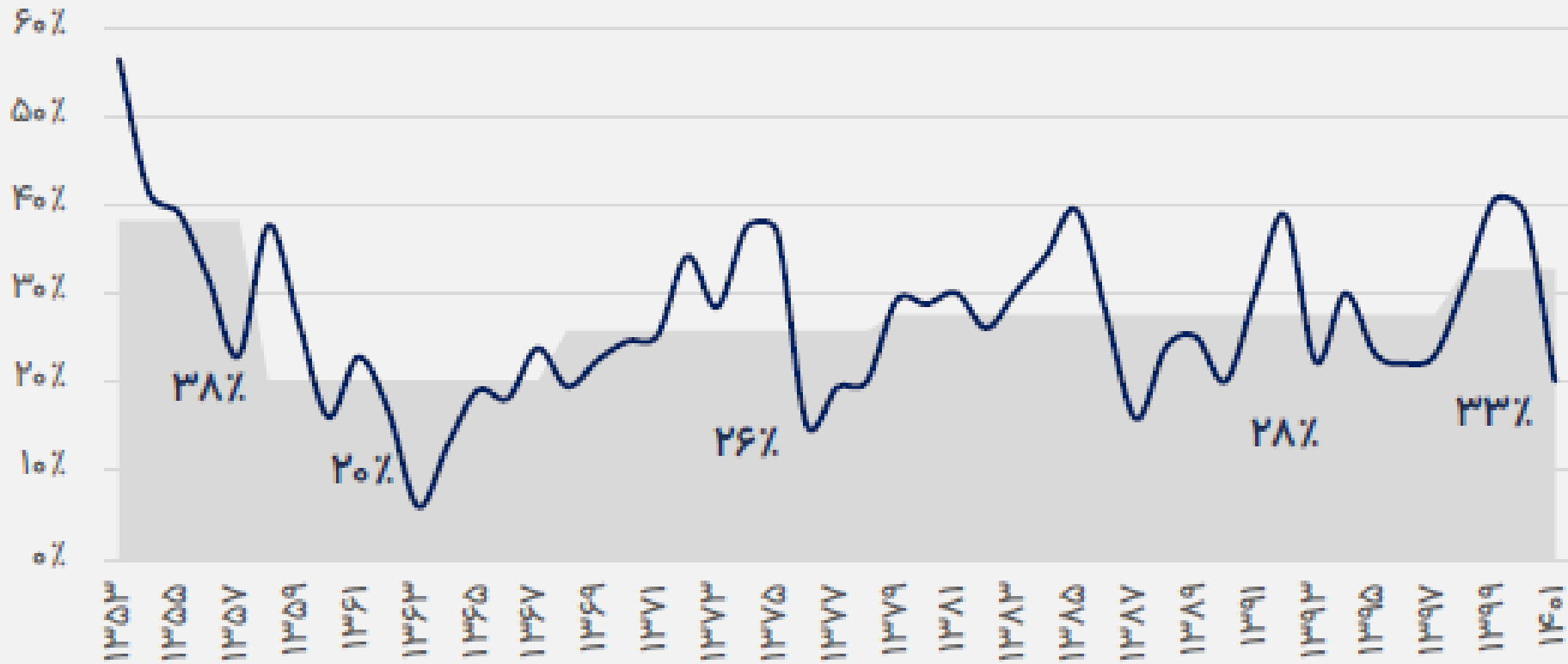
در دهه شصت و هفتاد، خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی متغیر اصلی افزایش پایه پولی بود. خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی، شامل استقراض مستقیم دولت و شرکت‌های دولتی از بانک مرکزی است. در انتهای دهه شصت، به دلیل عدم امکان تأمین مالی از محل بودجه عمومی برای سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی و زیربنایی، شرکت‌های دولتی از منابع بانک مرکزی وام دریافت می‌کردند. نکته دیگر سررسید تعهدات ارزی در اوایل دهه هفتاد است که بازپرداخت بخشی از این بدهی‌ها به همراه کاهش قیمت نفت، موجب افزایش بدهی دولت به بانک مرکزی در قالب حساب ذخیره تعهدات شده است. این دو عامل در عمل به صورت استقراض از بانک مرکزی به منبعی برای افزایش پایه پولی و در نهایت حجم نقدینگی تبدیل شده است.

سهم اجزای پایه پولی

در دهه شصت و هفتاد، سهم اصلی پایه پولی را خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی تشکیل می‌داد. از اوایل دهه هشتاد، با افزایش قیمت نفت، خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی عامل اصلی افزایش پایه پولی شد. از نیمه دوم دهه هشتاد، بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی رو به افزایش نهادند. از سال ۱۳۸۴ به بعد، سهم خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی تقریباً نزدیک به صفر بود، اما دولت با استقرار از بانک‌های تجاری، عملاً باعث افزایش پایه پولی شد.

رشد نقدینگی

منبع: بانک مرکزی

نکته: نقدینگی در اقتصاد ایران به صورت میانگین سالانه ۲۷٪ رشد داشته است. این رشد در سال‌های اخیر روندی صعودی داشته و در پنج سال گذشته به ۳۳٪ درصد افزایش یافته است.

دلایل اصلی پایداری تورم در ایران

درآمدهای نفتی

نقش درآمدهای نفتی دولت در تورم، ماهیتی چندبعدی دارد و از کانال‌های مختلفی می‌تواند بر آن اثرگذار باشد. بروز پدیده‌ای به نام "بیماری هلندی" که کشورهای صادرکننده نفت به دلیل انقباض در بخش‌های تجارت تجربه می‌کنند نیز در تورم موثر است.

وجود انتظارات تورمی

تغییر در انتظارات تورمی باعث می‌شود تا هریک ریال نقدینگی اثر تورمزایی متفاوتی داشته باشد. زمانی که انتظارات تورمی بالاست، مردم تمایل به خرید بیشتر دارند و در نتیجه جزء سیال نقدینگی یعنی پول که تورمزایی بیشتری نیز دارد، رشد بیشتری خواهد داشت. به طور معمول لنگر انتظارات تورمی در ایران نرخ ارز است.

عدم استقلال بانک مرکزی و دولتی بودن بخش بزرگی از بانکداری تجاری ایران و پولی‌سازی ناترازی

هر چند از سال‌های برنامه سوم به بعد، استقراض از بانک مرکزی ممنوع شد، اما فقدان یک قاعده مالی مناسب برای استفاده از درآمدهای نفتی و خرید اجباری ارز حاصل از صادرات نفت از سوی بانک مرکزی به هر میزان که دولت تمایل داشته باشد و عدم استقلال بانک مرکزی، خالص دارایی خارجی بانک مرکزی را به اصلی‌ترین موتور محرک رشد نقدینگی در کشور تبدیل کرد.

پایدار بودن سطح تقاضای کل

از این دیدگاه، تورم به دلیل وجود عوامل حاصل از فشار تقاضا و بالا بودن تقاضای کل جامعه در مقایسه با عرضه کل اقتصاد ایجاد می‌شود که در ایران ظاهراً این عامل مداوم است.

فقدان قاعده مالی مناسب برای دولت و بروز ناترازی مزمن و دائمی

در ایران افزایش درآمدهای دولت به طور معمول تزریق عجولانه و بی‌منطق به اقتصاد را به دنبال دارد و از آنجا که مخارج دولت یکی از اجزای مهم تقاضای کل به شمار می‌رود، تورم را به همراه خواهد داشت.

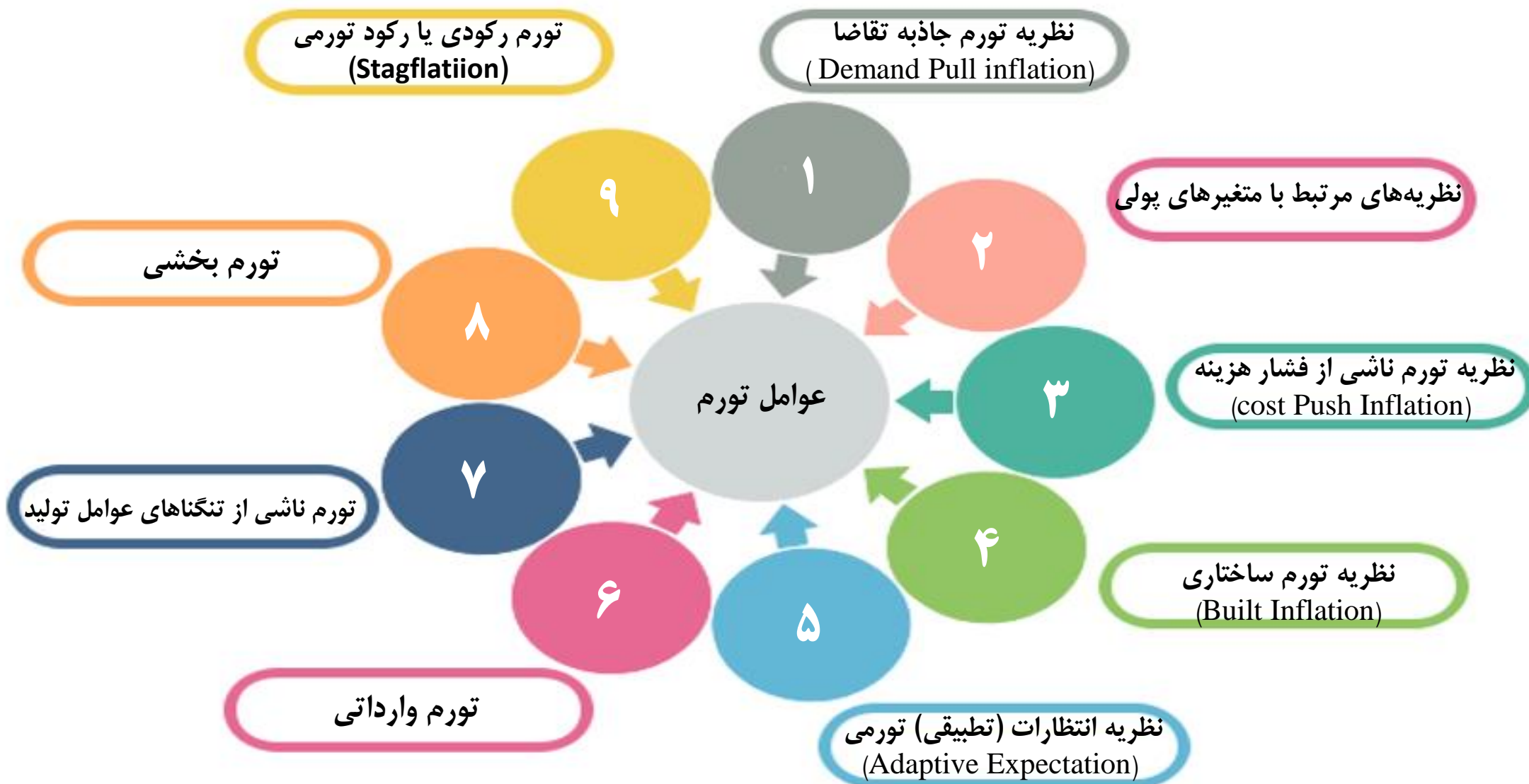
فقدان اوراق بدهی و مشارکتی به صورت گسترده در بازار سرمایه کشور

در صورتی که تأمین مالی کسری بودجه منجر به رشد پایه پولی شده باشد، سیاست مالی تورمزا بوده و در صورتی که از طریق اوراق تأمین مالی شده باشد، احتمال تورمزایی کمتری دارد که در ایران با میزان محدودی به دومین راه‌حل پرداخته می‌شود.

چسبندگی بودن دستمزدهای اسمی

با وجود چسبندگی، امکان تعدیل دستمزد و واکنش نیروی کار و عرضه نیروی کار سختتر است. هرچه این چسبندگی بیشتر باشد اثرگذاری سیاست‌های پولی در کوتاه‌مدت بیشتر است.

عوامل ایجادکننده تورم در نظریه‌های مطرح شده اقتصادی

عوامل ایجادکننده تورم در نظریه‌های مطرح شده اقتصادی

نظریه تورم جاذبه تقاضا (Demand Pull inflation)

از آنجایی که بخش تقاضای اقتصاد متشکل از دو بازار پول و کالا است، این نوع تورم می‌تواند ناشی از موارد ذیل باشد:

➤ افزایش مصرف و سرمایه‌گذاری مستقل

➤ سیاست مالی انبساطی: درآمدهای دولت از محل فروش نفت به طور مستقیم تبدیل به دارایی‌های خارجی بانک مرکزی شده و می‌تواند پایه پولی را افزایش دهد. از طرف دیگر کسری بودجه و نحوه تأمین این کسری نیز بسته به نحوه تأمین آن می‌تواند بر متغیرهای پایه پولی اثرگذار باشد.

➤ سیاست پولی انبساطی

➤ کاهش تقاضای مستقل پول

➤ افزایش صادرات و کاهش واردات

عوامل ایجادکننده تورم در نظریه‌های مطرح شده اقتصادی

نظریه‌های مرتبط با متغیرهای پولی

در این مکتب و براساس تئوری‌هایی نظیر تئوری فریدمن مهمترین عامل توضیح‌دهنده تورم در بلندمدت رشد عرضه پول است؛ بنابراین تورم پدیده‌ای پولی محسوب شده و رشد نقدینگی عامل اصلی بروز آن است.

○ بنابراین **رشد شدید پایه پولی** یکی از عوامل مهم تأثیرگذار بر تورم کشور است؛

رشد پایه پولی از سه طریق صورت می‌گیرد:

➤ خالص دارایی‌های خارجی

➤ خالص بدهی دولت به بانک مرکزی

➤ بدهی‌های بانک‌ها به بانک مرکزی

عوامل ایجادکننده تورم در نظریه‌های مطرح شده اقتصادی

نظریه تورم ناشی از فشار هزینه (cost Push Inflation)

در نظریه فشار هزینه، افزایش هزینه تولید و انتقال منحنی عرضه کل به سمت چپ و بالا، علت اصلی افزایش قیمت‌هاست. افزایش هزینه‌ها ناشی از افزایش دستمزدها و یا افزایش قیمت مواد اولیه، قیمت انرژی و سایر عوامل تولید و همچنین عواملی مانند کاهش تولید نهایی عامل کار و مواردی از قبیل:

ارز و نوسانات ارزی: از آنجا که تولیدات ایران به لحاظ مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای متکی به قیمت دلار هستند، تغییر قیمت دلار و نوسانات آن به سرعت بر تورم (و تورم انتظاری) اثر می‌گذارد.

عوامل ایجادکننده تورم در نظریه‌های مطرح شده اقتصادی

نظریه تورم ساختاری (Built Inflation)

عمدتاً مختص کشورهای توسعه نیافته و در حال توسعه است، در این کشورها فشارهای تورمی عمدتاً به دلیل فشار رشد اقتصادی بر ساختارهای اقتصادی و اجتماعی نامتجانس و توسعه نیافته است و ناشی از عواملی از قبیل کمبود و یا نقصان موجود در زیرساخت‌های اقتصادی، گسترده بودن بخش دولتی و ضعف بخش خصوصی با وجود قوانین و مقررات بازدارنده فعالیت‌های بخش خصوصی، کسری بودجه مستمر و در حال گسترش دولت، عدم تناسب بخش خدمات با نیاز این جوامع که عمدتاً در سرویس‌دهی بخش گسترده دولت رشد می‌کند.

ساختار غیررقابتی بازارها و وجود انحصار و انگیزه برای افزایش حاشیه سود، وابستگی تولید به واردات نهاده‌ها، انگیزه‌های سیاسی، انگیزه کسب درآمد توسط دولت، نرخ بیکاری بالا و اولویت دولت‌ها برای ایجاد اشتغال و نابسامانی در تراز پرداخت‌ها و در نتیجه توسل به کاهش ارزش پول، کشش ناپذیری عرضه از جمله دلایل ساختاری برای بروز تورم و تداوم آن در کشورهای در حال توسعه می‌باشد.

عوامل ایجادکننده تورم در نظریه‌های مطرح شده اقتصادی

نظریه انتظارات (تطبیقی) تورمی
(Adaptive Expectation)

هرگاه صاحبان درآمد، افزایش قیمت‌ها را در آینده پیش‌بینی کنند، پول‌های خود را به سرعت به کالا تبدیل می‌کنند و با افزایش تقاضای فعلی کالاها و خدمات باعث افزایش آنها در زمان حال می‌گردند. از سوی دیگر تولیدکنندگان و بازرگانان نیز در مواقعی که انتظار افزایش قیمت‌ها را داشته باشند به ذخیره انبار خود می‌افزایند و عرضه کالاها و خدمات خود را به آینده موکول می‌نمایند که این موضوع تورم را نیز از طریق کاهش عرضه دامن می‌زند.

عوامل ایجادکننده تورم در نظریه‌های مطرح شده اقتصادی

تورم وارداتی

➤ تورمی که علت آن افزایش قیمت کالاهای وارداتی باشد، به تورم وارداتی معروف است. بالا رفتن قیمت مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای وارداتی هزینه‌های تولید را بالا برده و قیمت تمام شده کالاها را افزایش می‌دهد و منجر به فشار هزینه می‌شود. همچنین بالا رفتن قیمت‌ها در خارج کشور، انگیزه برای صادرات را بالا می‌برد که از یک طرف در صورت عدم وجود قدرت تولید بیشتر، کاهش عرضه داخلی و افزایش قیمت را به همراه دارد و از طرف دیگر موجب بالا رفتن درآمد صادرکنندگان و قدرت خرید بیشتر آنها و در نتیجه ایجاد فشار تقاضا می‌شود. علاوه بر این کسری تراز پرداخت‌ها موجب بالا رفتن ارزش ارزهای خارجی شده و مازاد تراز پرداخت‌ها، درآمدهای جدیدی در جامعه تزریق میکند که در صورت پایین بودن میل نهایی به پس‌انداز، قسمت اعظم آن به شکل مصرف و تقاضای بیشتر در اقتصاد ظاهر می‌گردد.

عوامل ایجادکننده تورم در نظریه‌های مطرح شده اقتصادی

تورم ناشی از تنگناهای عوامل تولید

➤ همراه با افزایش تقاضا و نزدیک شدن اقتصاد به سطح اشتغال کامل،

تنگناهایی (کمبود مهارت‌های خاص) پدید می‌آید، این تنگناها باعث

می‌شود که عرضه نتواند به اندازه تقاضا در جامعه افزایش یابد و در

نتیجه تورم بوجود بیاید.

عوامل ایجادکننده تورم در نظریه‌های مطرح شده اقتصادی

تورم بخشی

➤ به این معنی است که اگر در یک بخش اصلی اقتصاد،

قیمت‌ها افزایش یابد، باعث افزایش قیمت در سایر

بخش‌های اقتصاد می‌گردد. مثلاً افزایش قیمت انرژی و

یا حمل و نقل، قیمت را در سایر بخش‌ها به دلیل بالا

رفتن هزینه تولید بالا می‌برد.

عوامل ایجادکننده تورم در نظریه‌های مطرح شده اقتصادی

تورم رکودی یا رکود تورمی (Stagflation)

➤ پدیده رکود تورمی بروز همزمان دو معضل اقتصادی تورم بالا و نرخ پایین رشد اقتصادی است که عوارض و پیامدهای بسیار نامطلوبی بر اقتصاد و اجتماع دارد. ریشه‌های رکود تورمی در ویژگی‌های ساختاری هر اقتصاد، میزان کارایی سیاست‌های پولی و مالی، ساختار بودجه‌ای دولت، میزان کشش‌پذیری سرمایه‌گذاری نسبت به نرخ بهره، الگوهای مصرف، پس‌انداز و سرمایه‌گذاری و میزان نقش دولت در اقتصاد نهفته است.

انواع روش‌های مقابله با تورم

روش مبارزه با عوامل تورم

در این روش با شناسایی عوامل تورم کوشش می‌شود که آن عوامل، برطرف یا تضعیف شوند و بدین سان جلوی گسترش تورم گرفته شود.

روش مبارزه با آثار تورم

مدیران و سیاست‌گذاران با استفاده از روش‌هایی چون پرداخت یارانه‌ها، تأسیس و گسترش انواع بیمه‌ها مثل بیمه بیکاری، تأمین اجتماعی و غیره، و کمک به قشرهایی که از تورم آسیب می‌بینند، به مبارزه با آثار تورم می‌پردازند.

روش مبارزه با خود تورم

برنامه مبارزه با خود تورم است. این کار به طور معمول با نرخ‌گذاری روی کالاها و خدمات صورت می‌گیرد.

نکته: این میزان توفیق و تأثیر و اولویت یا عدم اولویت هر یک از این سه روش به بحث بیشتری نیاز دارد، اگرچه بنظر می‌رسد مبارزه با عوامل تورم بر بقیه موارد اولویت دارد، یعنی باید الگوی توسعه به گونه‌ای باشد که شرایط را برای تحقق توسعه بدون تورم فراهم کند (منبع: انصاری و همکاران، ۱۳۹۵).

راهکارهای پیشنهادی

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
خراسان رضوی

انواع راهکارهای مهار پایدار تورم از نظر زمان اثرگذاری

میان مدت

کوتاه مدت

انضباط بخشی به خلق پول بانکی

اثرگذار در میان مدت

اثرگذار در کوتاه مدت

کاهش فشار بر تراز ارزی و مهار نوسانات ارز

رفع ناترازی بودجه و ارائه یک قاعده مالی

اثرگذار در کوتاه مدت
اثرگذار در میان مدت

اثرگذار در کوتاه مدت

کاهش انتظارات تورمی

راهکارهای کوتاه‌مدت مهار تورم

کاهش فشار بر تراز ارزی و مهار نوسانات ارز

▪ مهار نوسانات ارزی و تمرکز اختیارات و مسئولیت ارزی در بانک مرکزی

تناسب اختیارات و مسئولیت‌ها شرط لازم ایجاد یا توسعه ظرفیت سیاست‌گذاری از جمله در بازار ارز است. تا زمانی که بانک مرکزی در سیاست‌گذاری مجری مصوبات ستاد تنظیم بازار یا حتی مجری دستورات شفاهی تصمیم‌گیران دیگری در دولت باشد و استقلال در رأی نداشته باشد و عملاً سیاست‌گذاری ارزی از یک نهاد متخصص به نهادی غیرمتخصص و بسیار مهمتر از آن، غیرپاسخگو در حوزه ارز برون‌سپاری شده باشد، عملاً نمی‌توان شاهد سیاست‌گذاری ارزی کارا و اثربخش بود. در این راستا لازم است اولاً تصمیمات ارزی در شورای پول و اعتبار اتخاذ شود و ثانیاً بانک مرکزی در فرایندهای مرتبط با حوزه ارز نقش محوری داشته باشد که اهم آنها عبارتند از:

- ❖ تعیین سقف ثبت سفارش‌ها از سوی بانک مرکزی متناسب با امکان تأمین ارز
- ❖ اطلاع بانک مرکزی در خصوص میزان و نوع ارز موجود در تراسی‌ها و امکان بانک مرکزی برای نظارت بر آنها و اعمال حکمرانی بر

آنها

- ❖ حضور نماینده بانک مرکزی در انعقاد قراردادهای نفتی و شورای خرید کالاهای اساسی

راهکارهای کوتاهمدت مهار تورم

کاهش فشار بر تراز ارزی و مهار نوسانات ارز

- استفاده از دیپلماسی فعال به منظور وصول منابع بلوکه شده ارزی
- انعقاد پیمان‌های پولی دو یا چندجانبه
- ارتقای سازوکارهای پیشگیری از قاچاق ارز توسط FIU
- کاهش ممنوعیت‌های صادراتی
- تهاتر نفت (بوئژه از نوع تهاتر با تکنولوژی و یا رفع نیازهای زیرساختی در موضوعاتی نظیر حمل‌ونقل)
- حذف تدریجی ارز ۴۲۰۰
- تقویت پیمان سپاری ارزی و تسهیل اجرای آن
- ایجاد بازارهای آتی
- **رویکردهای بکارگرفته شده دولت:** روان‌سازی فروش ارز از طریق ایجاد بازار ارز بین بانکی که به تسهیل فرآیند واردات و جلوگیری از رشد خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی انجامید. این سازوکار نقش مؤثری در روان‌سازی واردات ایفا کرد.

راهکارهای کوتاهمدت مهار تورم

کاهش انتظارات تورمی

- **رصد پیاپی انتظارات تورمی و تغییرات نرخ سود متناسب با آن:** رصد پیاپی انتظارات تورمی باید توسط بانک مرکزی انجام شود. رصد تغییر در انتظارات تورمی می‌تواند با استفاده از داده‌های ترکیب نقدینگی، صورت گیرد که برای مقابله با آن افزایش نرخ سود از سرعت تغییر در ترکیب نقدینگی می‌کاهد. (افزایش نرخ سود کوتاهمدت می‌تواند یکی از راهکارها برای کنترل رشدهای شدید قیمت در بازارهای دارایی (بورس، سکه، ارز و مسکن) باشد. افزایش نرخ سود کوتاهمدت باید تا حدی (متناسب با تورم انتظاری) باشد که ضمن توجه به وضعیت ترازنامه بانکها و وضعیت رکود اقتصادی، بتواند منابع را از بازار دارایی‌ها به سمت سپرده‌های بانکی سوق دهد.
 - **سیاست رسانه‌ای مناسب**
 - **بودجه انقباضی (منضبط و مبتنی بر رشد)**
- درحالی‌که عامل اصلی رشد پایه پولی و پس از آن نقدینگی، کسری بودجه دولت است، بدون کنترل کسری بودجه دولت و پیش‌بینی روش‌های غیرتورم‌زا برای تأمین کسری بودجه، نمی‌توان انتظارات تورمی را کنترل کرد.

راهکارهای مهار تورم

ارائه یک قاعده مالی برای بودجه

قاعده مالی از طریق تعیین حدود کمی روی مبالغ کل بودجه‌ای، محدودیتی بلندمدت بر سیاست مالی دولت اعمال می‌نماید که نمی‌تواند به راحتی تغییر نماید. ارائه یک قاعده مالی برای بودجه دولت در رابطه با سقف بودجه، بدهی‌های دولت، کسری بودجه سالیانه، میزان ورود درآمدهای نفتی به داخل کشور و نیز به بودجه، از سلطه سیاست مالی بر سیاست پولی کاسته و می‌تواند به اصلاح رابطه نفت و دولت و رابطه دولت و بانک مرکزی بیانجامد. بنابراین ارائه یک قاعده مالی گام اول اصلاحات خواهد بود.

راهکارهای کوتاه‌مدت

رفع ناترازی بودجه و ارائه یک قاعده مالی

راهکارهای کوتاه‌مدت (۴ ماهه)

تأمین مالی غیرتورمی کسری بودجه ۱۴۰۰ از طریق:

- واگذاری اموال و دارایی‌های دولت: رفع موانع حقوقی و تمهید زیرساخت‌ها
- تسهیل فروش اوراق بدهی با در نظر گرفتن ملاحظات بازار سرمایه: ایجاد صندوقهای بازار پول، افزایش نقدشوندگی، کاهش سررسید
- اعطای مشوق جهت تسریه در تسویه بدهی‌های مالیاتی و مالیات‌های قطعی نشده
- وصول حداکثری معوقات و فرارهای مالیاتی با استفاده از اطلاعات اقتصادی

راهکارهای میان مدت مهار تورم

تدوین بسته سیاست پولی و نظارت بانکی با محوریت بانک مرکزی و مشارکت وزارت

امور و اقتصاد دارایی مشتمل بر:

- کاستن از سلطه مالی دولت بر بانک مرکزی
- محدودسازی رشد ماهانه ترازنامه بانکها به ۲٪
- نظارت بر کیفیت تسهیلات بانکی
- ثبات بخشی به نرخ در بازار بین بانکی
- تفکیک واقعی سپرده‌های جاری از مدت‌دار
- ارتقای شفافیت و مبارزه با پولشویی
- در نظر گیری سرفصل موضوعات بانکی (به جز خلق پول)

انضباط بخشی به خلق پول بانکی

راهکارهای میان مدت مهار تورم

کاستن از سلطه مالی دولت بر بانک مرکزی

استفاده از منابع بانک مرکزی برای مخارج بودجه‌ای دولت، منجر به سلطه سیاست مالی بر سیاست پولی خواهد شد. سلطه سیاست مالی برای سیاست پولی تنها به معنای استقراض دولت از بانک مرکزی نیست بلکه هرگونه تکلیف به بانک مرکزی منجر به سلطه سیاست مالی خواهد شد. بخش قابل توجهی از سلطه سیاست مالی از طریق ارائه یک قاعده مالی قابل رفع است، اما موضوعی است که در زمینه‌های مختلف قابلیت بروز و ظهور دارد و باید توسط قوانین جلوی این سلطه گرفته شود.

همراه با اصلاحات فوق یعنی ارائه یک قاعده مالی، لازم است تا استقلال بانک مرکزی به طور مشخص و دقیق تعریف شده و توسط قانونگذار تأمین شود. استقلال پرسنلی، عملیاتی و بودجه‌ای بانک مرکزی زمینه را فراهم می‌کند تا بانک مرکزی در نحوه انتخاب ابزار برای سیاست پولی استقلال کامل داشته باشد. همچنین تأمین این استقلال، بانک مرکزی را در نظارت بر بانک‌ها و شبکه بانکی متعدد کمک می‌کند تا بتواند به خوبی در این مقوله عمل نماید.

اقداماتی مانند تغییر ترکیب شورای پول و اعتبار و ساختار درونی بانک مرکزی و الزام بانک مرکزی به پاسخگویی و ارائه گزارشات از جمله مواردی است که در فرآیند حذف سلطه بودجه و استقلال بانک مرکزی باید در نظر گرفته شود.

انضباط بخشی به خلق پول بانکی

راهکارهای میان مدت مهار تورم

انضباط بخشی به خلق پول بانکی

سرفصل موضوعات بانکی

✓ مدیریت نقدینگی از جمله کنترل بدهی بانکها به بانک مرکزی برای رفع ناترازی بانکها

✓ جهت دهی نقدینگی با ظرفیت های بازارهای جایگزین مانند بورس و مسکن

✓ افزایش نرخ بهره: از طریق بانک مرکزی صورت می گیرد و برای اینکه بانک مرکزی بتواند خلق پول کند باید این پول را با نرخ بهره بالاتری وام دهد؛ زمانی که نرخ بهره توسط بانک مرکزی افزایش می یابد، سایر بانکها نیز ملزم به افزایش نرخ بهره خود می شوند و در نتیجه افراد کمتری به وام گرفتن ترغیب می شوند زیرا هزینه آن افزایش یافته و در مقایسه با قبل برای دریافت وام باید هزینه بیشتری پرداخت کنند، در نتیجه مخارج و قیمتها کاهش یافته و تورم کندتر می شود.

✓ افزایش نرخ ذخیره قانونی (اجباری): میزان پولی است که بانکها باید نگهداری کنند تا امکان وام دادن به شهروندان را داشته باشند، هرچه این نرخ بالاتر باشد میزان کمتری برای وام دادن به متقاضیان باقی می ماند.

✓ در نظر گیری نهاد ناظر بانکها: مسئله نهاد ناظر بانکها موضوعی است که قانونگذار با ورود به آن می تواند مسئله سلطه نظام بانکی بر بانک مرکزی را از بین ببرد.

✓ اصلاح قوانین ورشکستگی بانکی و تعیین استانداردها و الزاماتی برای حاکمیت شرکتی بانکها: از جمله مسائل نهادی است که لازم است توسط قانونگذار محقق شده و بانک مرکزی را یاری نماید تا بتواند نظارت بانکی خود را به نحو احسن عملیاتی نماید. به خصوص آنکه اقداماتی مانند افزایش سرمایه بانکها و غیره نیاز به آن دارد که پیش از اجراء اصلاحاتی در نحوه مدیریت بانکها صورت گرفته و از بنگاهداری به سمت حاکمیت شرکتی حرکت کنند.

✓ کاهش عرضه پول به صورت مستقیم یا غیرمستقیم (افزایش نرخ بهره اوراق قرضه)

توجه: تمرکز بر فروش اوراق مشارکت توسط بانک مرکزی و بالابردن نرخ سپرده ویژه بانکها نزد بانک مرکزی به منظور تأمین کسری بودجه هر چند امری مثبت بوده و مانع از پولی شدن کسری بودجه می شود اما تنها تورم را از یک سال به سال آینده منتقل خواهد کرد.

راهکارهای مهار تورم

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
خراسان رضوی

راهکارهای میان مدت

رفع ناترازی بودجه و ارائه یک قاعده مالی

کاهش مصارف بودجه:

➤ اعمال سقف بر رشد اسمی هزینه‌های دولت

➤ در بودجه‌های سنواتی (نصف تورم هدفگذاری شده)

➤ انضباط بخشی به بودجه (حذف فرابودجه و انتقال آن به بودجه)

➤ کاهش هزینه در مراکز عمده مصارف:

- صندوق‌های تأمین اجتماعی: ارائه بسته اصلاحات پارامتریک در صندوق‌های تأمین اجتماعی توسط وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی،
- سلامت: ارائه طرح مدیریت هزینه‌های سلامت توسط وزارت بهداشت،
- پرداخت به کارکنان: ارائه بسته اصلاحات نظام حقوق و دستمزد کارکنان و مستمری بازنشستگان در راستای عدالت در نظام پرداخت توسط سازمان اداری و استخدامی با همکاری سازمان برنامه و بودجه

➤ ساماندهی درآمد و هزینه شرکت‌های دولتی

افزایش منابع بودجه:

➤ پایه‌های مالیاتی

(مالیات بر مجموع درآمد / مالیات بر عایدی سرمایه / مالیات بر ارزش زمین و ...)

➤ اصلاح نظام مالیاتی از رویکرد ممیز-محور به رویکرد سیستم-محور

(سامانه مودیان / شفافیت تراکنش‌ها و ...)

➤ ساماندهی معافیت‌های مالیاتی و تبدیل آنها به معافیت‌های پایه خانوار

➤ اصلاح نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی گمرکی

➤ کارآمدسازی نظام تخصیص یارانه‌های انرژی

➤ استفاده از منابع حاصل از واگذاری زمین

➤ ارتقا و تعمیق عملیات بازار باز

راهکارهای رشد آفرینی و رونق تولید

۱

رفع موانع ورود به کار

۲

افزایش پیش‌بینی‌پذیری اقتصاد

۳

کاهش جذابیت فعالیت‌های رقیب تولید

۴

حمایت‌های تولید

۵

بازارسازی و اصلاح شبکه توزیع داخلی و خارجی

۶

اجرای ابرپروژه‌های پیشران

۷

گسترش صادرات

۱

رفع موانع ورود به کسب و کار

- ثبت محوری حداقل ۳۰ درصد از مجوزها
- حذف محدودیت‌های مقداری در مجوزهای شغلی
- شفافیت پیش نیازهای کسب مجوز در سامانه G4B
- اجرای قاعده صدور خودکار مجوز در صورت عدم پاسخگویی نهاد مجوزدهنده در مهلت مشخص
- تسهیل روندهای اداری دخیل در فرایند صدور مجوز
- ساماندهی به نظام مجوزدهی کشور
- هدفمندی صدور مجوز فعالیت بنگاه‌های اقتصادی براساس نیازسنجی بازار داخلی و خارجی
- توسعه دولت الکترونیک و عملیاتی‌سازی الگوی ملی ایجاد پنجره کسب و کار در راستای تسریع و تسهیل در فرایندهای صدور مجوزهای کسب و کار

۱

رفع موانع ورود به کسب و کار

- تلخیص و ساده‌سازی قوانین و مقررات فضای کسب و کار و حذف قوانین موازی؛ منسوخ یا ناکارآمد
- حمایت و پشتیبانی دولت از توانمندسازی تشکلهای در مناطق مورد نیاز و از بین بردن زمینه رانت‌های احتمالی
- نظارت‌های دقیق، مبتنی بر قانون و به دور از حمایت از گروه‌های خاص به منظور رفع هرگونه انحصار، امتیاز و رانت
- رفع مشکلات و موانع تأمین سرمایه در گردش کسب و کارها (بویژه از نوع صادرات‌گرا) همراه با نظارت صحیح
- مقابله با عرضه کالاهای خارجی قاچاق در بازار داخلی

۲

افزایش پیش‌بینی‌پذیری اقتصاد

- استفاده از سازوکار بورس کالا برای تعیین قیمت و ارتقای شفافیت
- پیش‌بینی‌پذیر نمودن قیمت کالاها و خدمات دولتی (مثل نرخ خوراک، سوخت، برق)
- پوشش ریسک نوسانات قیمت مواد اولیه (با ایجاد بازار معاملات آتی)
- ثبات مقررات و رویه‌های اجرایی (مثل تعرفه‌ها و ممنوعیت‌های صادراتی)
- افزایش پیش‌بینی‌پذیری با ایجاد ابزارهای مالی جدید و کاهش پیامدهای منفی کنترل‌های ارزی بر صادرات

۳

کاهش جذابیت فعالیت‌های رقیب تولید

افزایش هزینه فعالیت‌های غیرمولد و سوداگری از طریق:

- **کاهش بار مالیات بر بخش تولید**
- **وضع مالیات بر فعالیت‌های غیرمولد و سوداگرانه:** در نظام مالیاتی ایران، از تولیدکنندگان و مشاغل مالیات اخذ می‌شود ولی سوداگران بازارهای ارز، سکه، مسکن و خودرو مالیاتی پرداخت نمی‌کنند. این تفاوت موجب شده برخی افراد صاحب سرمایه که قصد سرمایه‌گذاری دارند، بجای تولید، راه سوداگری را در پیش گیرند. در اسلاید بعدی ابزارهای حاصل از تجارب کشورهای دنیا در این زمینه برشمرده شده است.

(تعریف فعالیت مولد و نامولد: به طور کلی هر فعالیت به قصد کسب درآمد، سود یا هر نوع انتفاع که با ایجاد ارزش افزوده، تولید ملی را بزرگتر کند، مولد است و هر فعالیتی که در سطح خرد برای اشخاصی سود یا منفعی ایجاد کند اما در سطح کلان ارزش افزوده ایجاد نکند و تولید ملی را افزایش ندهد، نامولد است (گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۸).

۳

کاهش جذابیت فعالیتهای رقیب تولید

➤ وضع مالیات بر فعالیتهای غیرمولد و سوداگرانه

مالیتهای مقرر شده در بورس اوراق بهادار

دولت‌ها در نقاط مختلف دنیا از ابزارهای نظارتی و کنترلی برای پیشگیری از آثار فعالیتهای نامولد استفاده می‌کنند. در این زمینه ابزار اصلی کشورها مالیات‌ها در اشکال مختلف است. نکته مهم در مورد این مالیات‌های تفاوت‌هایی است که در نرخ مالیات با توجه به زمان سرمایه‌گذاری (کوتاه‌مدت و بلندمدت) و مقیم و غیرمقیم بودن سرمایه‌گذاران وضع می‌گردد.

- **مالیتهای مقرر شده در بورس اوراق بهادار** شامل مالیات بر پذیرش شرکت‌ها در بورس‌ها، مالیات بر داد و ستد اوراق بهادار، مالیات بر سود تقسیمی شرکت‌های سهامی، مالیات بر سود سرمایه‌ای و غیره است. از آنجایی که تمام معاملات بورس شفاف و در بستر فناوری اطلاعات شکل می‌گیرد، نحوه اعمال مالیات‌ها و اخذ آنها به سادگی قابل انجام است (گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۸).

۳

کاهش جذابیت فعالیتهای رقیب تولید

➤ وضع مالیات بر فعالیتهای غیرمولد و سوداگرانه مالیاتی موثر بر بازار ارز

در مورد تجربیات کشورها در مقابله با فعالیتهای نامولد در بازار ارز راهکارهایی در سطوح مختلف وجود دارد. دسته‌ای از این راهکارها همچون "سیاست‌گذاری پولی" و "کنترل‌های ارزی" به سطح کلان سیاست‌گذاری پولی و بانک مرکزی مربوط می‌شود. دسته دیگر از سیاست‌ها، سیاست‌های مالیاتی است که بیش از دو راهکار قبلی مورد تاکید قرار می‌گیرد. یکی از معروف‌ترین مالیات‌هایی که در برخی کشورها برای کنترل سوداگری بازار ارز پیشنهاد شده است، **مالیات توبین** (Tobin Tax) است؛ هدف اصلی این مالیات ایجاد ثبات ارزی و کنترل بازار ارز است. در این نوع مالیات بر مبادلات ارزی در کوتاه‌مدت مالیاتی با نرخ ثابت وضع می‌شود که منجر به دور شدن از سفته‌بازی کوتاه‌مدت می‌شود. استگیلیتز، نوبلیست مشهور اقتصاد بیان می‌کند که پیاده‌سازی مالیات توبین بر معاملات مالی در سراسر جهان نه تنها شدنی است، بلکه ضرورت دارد. وی معتقد است مالیات توبین نه تنها بر مبادلات ارزی بلکه بر تمامی مبادلات باید اعمال شود (گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۸).

۳

کاهش جذابیت فعالیتهای رقیب تولید

➤ وضع مالیات بر فعالیتهای غیرمولد و سوداگرانه مالیاتی موثر بر بازار ارز

مالیات دیگر مطرح شده برای کنترل سوداگری بازار ارز، **مالیات اسپان (Spahn Tax)** است. این مالیات، یک نوع مالیات بر معاملات ارزی است که به منظور کنترل نوسانات نرخ ارز وضع می‌گردد. این مالیات شکل اصلاح شده مالیات توبین است. در مالیات توبین، امکان تمایز بین تبادلات مالی در شرایط عادی و در شرایطی که بازار رفتارهای هیجانی از خود نشان می‌دهد، وجود ندارد و در نتیجه ممکن است مبادلات واقعی و مولد نیز تحت تأثیر اثر بلندمدت این مالیات قرار بگیرند.

- مالیات اسپان با در نظر گرفتن یک ساختار دویبخشی برای نرخ مالیات عمل می‌کند به این صورت که نرخ ثابت و پایینی برای معاملات مالی در شرایط عادی در نظر گرفته می‌شود. علاوه بر این نرخ بالاتری نیز بر نرخ قبلی افزوده می‌شود که تنها در شرایط تلاطم بازار و حملات ارزی فعال شده و بر مبادلات ارزی اعمال می‌شود. در شرایط عادی نرخ اضافی اخذ نمی‌شود. همچنین مالیات بر تراکنش‌هایی با تعداد مبادلات بیشتر از یک حد استاندارد اعمال می‌شود و مبادلات کمتر از آن تحت تأثیر قرار نمی‌گیرد.

۳

کاهش جذابیت فعالیتهای رقیب تولید

➤ وضع مالیات بر فعالیتهای غیرمولد و سوداگرانه بازار طلا و فلزات گرانبها

دولت‌ها برای کنترل بازارهای طلا و فلزات گرانبها و جلوگیری از ایجاد حباب‌های قیمتی در این بخش نیز از ابزار مالیات استفاده می‌کنند. این ابزارها جهت پیشگیری از خرید و فروش‌های مکرر و ایجاد تلاطم در بازار و همچنین کاهش سود ناشی از احتکار فلزات گرانبها، به کار گرفته می‌شود. مالیات بر عایدی سرمایه برای بیرون کردن تقاضای سوداگری از بازارهای مورد هجوم از جمله بازار فلزات گرانبها کاربرد دارد.

- در امریکا این مالیات ۲۸ درصد،
- در انگلستان ۲۸ درصد،
- در کانادا این نرخ ۵۰ درصد است به این معنا که شخص باید نیمی از سودش را که ناشی از افزایش قیمت طلا بوده است به عنوان مالیات پرداخت کند. نکته مهم در این امر، زیرساختی است که با استفاده از ابزارهای نوین فناوری اطلاعات، خرید و فروش و تراکنش‌های مربوط به معاملات طلا و فلزات گرانبها را ردگیری می‌کند تا بتوان بر آنها مالیات اعمال کرد.

۳

کاهش جذابیت فعالیتهای رقیب تولید

➤ وضع مالیات بر فعالیتهای غیرمولد و سوداگرانه بازار ملک و زمین (۱. مالیات بر افزایش ارزش زمین و مسکن)

اکثر کشورهای جهان در کنار اتخاذ سیاستهای افزایش عرضه، اقدام به مهار سوداگری بازار ملک از طریق سیاستهای مالیاتی کرده‌اند. این مالیات‌ها در دو سطح ملی و محلی اخذ می‌گردند.

■ در دنیا برای کنترل انگیزه‌هایی که به امید افزایش قیمت و کسب سود به جای سرمایه‌گذاری در تولید، اقدام به خرید زمین و مسکن و نگهداری آن می‌کنند این مالیات وضع می‌شود که به صورت درصدی از افزایش ارزش معاملاتی زمین یا مسکن در هنگام نقل و انتقال از فروشنده دریافت می‌گردد. این مالیات تنها مقصود سوداگرانه را هدف قرار می‌دهد. در بسیاری از کشورها مالیات بر عایدی سرمایه اجرا می‌شود و مسکن اول افراد به دلیل مصرفی بودن و استفاده از آن (مثلاً مسکنی که مالک در آن سکونت دارد)، از مالیات معاف است.

نام کشور	نرخ مالیات بر عایدی سرمایه (درصد)
انگلیس	۴۰
ایرلند	۲۰ تا ۴۰
آلمان	۲۰ تا ۵
کانادا	۵۰
فرانسه	۲۷ یا ۱۶
آمریکا	۱۵
دانمارک	۵۹
کره جنوبی	۶۰

۳

کاهش جذابیت فعالیتهای رقیب تولید

➤ **وضع مالیات بر فعالیتهای غیرمولد و سوداگرانه
بازار ملک و زمین**
۲. مالیات بر ارزش زمین (Land Value Tax)

هدف مالیات بر ارزش زمین هدایت زمینهای شهری موجود به سمت استفاده و کاربری بهینه است. با توجه به بار مالیاتی دوره‌ای که بر ملک اعمال می‌شود، مالک یا اقدام به بهره‌برداری بهینه ملک خود می‌کند و یا اینکه ملک خود را می‌فروشد. طبق تعریف، این مالیات عبارت است از: اخذ درصدی از ارزش اجاره‌ای زمین یک ملک، با توجه به کاربری بهینه مجاز زمین موردنظر به صورت دوره‌ای. در این مالیات، کاربری بالقوه زمین ملاک است و نه استفاده مالک از زمین و میزان درآمدزایی آن. یعنی مالیات بر یک قطعه زمین با ویژگی خاص خودش در یک منطقه وضع می‌شود. در بسیاری از کشورها مالیات بر ارزش زمین به صورت محلی اخذ می‌شود.

۳

کاهش جذابیت فعالیت‌های رقیب تولید

➤ **وضع مالیات بر فعالیت‌های غیرمولد و سوداگرانه
بازار ملک و زمین
۳. مالیات بر خانه‌های خالی از سکنه**

مالیات بر خانه‌های خالی مالیاتی است که به صورت دوره‌ای از املاکی که مدت زمان مشخصی از یک سال خالی از سکنه رها شده باشند، اخذ می‌شود. این مالیات تا زمانی که ملک مورد نظر خالی شناخته شود گرفته می‌شود و در صورت سکونت ملک مورد نظر، مشمول پرداخت این مالیات نمی‌شود. کشورهای مختلفی اقدام به وضع این مالیات کرده‌اند که هدف از وضع این مالیات افزایش عرضه مسکن در شرایط نابرابری عرضه و تقاضا در بازار و استفاده بهینه از منابع مسکن شهری به منظور کنترل بازار است.

۳

کاهش جذابیت فعالیتهای رقیب تولید

➤ **وضع مالیات بر فعالیتهای غیرمولد و سوداگرانه مالیات بر سپردههای بانکی**

مالیات بر سپردههای بانکی به طور کلی از لحاظ هدایت سرمایهها و همچنین از لحاظ درآمدی دارای اهمیت است. به طور کلی از لحاظ نوع مالیات بر سود سپردهها می توان کشورها را در سه گروه تقسیم نمود:

- **گروه اول در قالب اعمال مالیات تکلیفی بر سود سپرده:** در این روش پس از واریز اصل سود به حساب سپرده گذار، بلافاصله مالیات کسر می شود.
- **گروه دوم به صورت احتساب سود سپردهها به عنوان درآمد مشمول مالیات:** این روش نگاه گسترده تری به هزینهها و درآمدهای افراد دارد اما لازمه این روش اصلاحات ساختاری گسترده است، زیرا پیش نیاز آن، زیرساخت مالیات بر مجموع درآمد اشخاص حقیقی و حقوقی، شفافیت نظام مالیاتی و توانایی رصد نمودن درآمدها و هزینهها توسط حاکمیت است.
- **و در نهایت رویکردی ترکیبی از دو گروه پیشین:** در این رویکرد سود سپرده بانکی به عنوان درآمد مالیاتی محاسبه شده، اما به دلیل تأمین درآمد برای دولت در طول سال، مالیات تکلیفی با یک نرخ پایه از سود پرداختی کاسته می شود. در انتهای سال باید ضمن اظهار و اعلام اصل سود توسط افراد، مالیات تکلیفی پرداخت شده نیز اعلام گردد. سپس در صورتی که اختلافی بین این دو رقم باشد، تسویه می شود.

۴

حمایت‌های تولید (تقویت زنجیره‌های تولید)

➤ جهت‌دهی منابع، حمایت‌ها و مشوق‌های دولتی با هدف داخلی‌سازی و تکمیل زنجیره ارزش و اقداماتی از قبیل:

- ارائه تسهیلات مناسب و ارزان‌قیمت به تولیدکنندگان و صادرکنندگان و تنظیم تعرفه‌های واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای مبتنی بر حمایت منطقی و منطبق با مزیت‌های رقابتی از تولید داخلی آنها و در جهت تسهیل فعالیت‌های تولیدی صادرات‌گرا
- تسهیلات مالیاتی، بیمه‌ای و ...
- حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی

➤ بازنگری در طرح‌های توسعه‌ای با هدف تخصیص بهینه منابع تولید و متوقف کردن طرح‌های بدون توجیه فنی و مالی

➤ حمایت از شکل‌گیری اکوسیستم‌های استارت‌آپی و بهره‌گیری از ظرفیت شرکت‌های فناور و دانش‌بنیان

➤ حمایت از ایجاد کنسرسیوم‌های متشکل از بنگاه‌های حوزه‌های متنوع تولیدی با هدف هم‌افزایی ظرفیت‌های و

توانمندی‌های فنی، نیروی انسانی و مالی

۴

حمایت‌های تولید (تقویت زنجیره‌های تولید)

- ایجاد پلت‌فرم‌های چند ذی‌نفعی به عنوان فضایی برای تعامل بین ذی‌نفعان زنجیره ارزش و عاملی برای بهبود حاکمیت زنجیره ارزش با تأکید بر نقش تسهیل‌کنندگی دولت
- شبکه اطلاع‌رسانی کارآمد در زنجیره ارزش
- هم‌پیوندی فعال با اقتصاد جهانی و رونق بخشیدن به تجارت خارجی، با بازنگری و اصلاح قانون مقررات صادرات و واردات، قانون امور گمرکی و قانون مناطق آزاد تجاری و صنعتی
- اعطای تسهیلات ارزی به واحدهای تولیدی صادراتی از محل حساب ذخیره ارزی و رفع مشکلات و تنگناهای ارزی برای تأمین مواد اولیه با کیفیت و قیمت مناسب
- سرمایه‌گذاری بر بخش‌های تولیدی پیشران صادرات غیرنفتی

۴

حمایتهای تولید (تقویت تأمین مالی تولید)

- توسعه استفاده از روشهای فاکتورینگ و اوراق گام
- توسعه نظام اعتبارسنجی و رتبه‌بندی
- تسهیل نظام توثیق از طریق توسعه دامنه و وثایق بانکی و تشکیل سامانه ثبت وقایع
- تنظیم برنامه‌های مشخص و هماهنگ بین دستگاه‌های اجرایی کشور به منظور اثربخشی حمایت‌های مالی رونق تولید
- ارائه خدماتی فراتر از تسهیلات‌دهی به کسب‌وکارهای کوچک و متوسط

۴

حمایت‌های تولید (کاهش اصطکاک‌های تولید)

- ارتقای حراست از حقوق مالکیت (با اعتبارزدایی از اسناد عادی)
- بهبود ضمانت اجرای قرارداد (مثل اجرای کامل قانون چک)
- اصلاح فرایندهای اخذ مالیات و حق بیمه
- طراحی سازوکار غیرحضور برای بررسی درخواست‌های بنگاه‌های تولیدی و تجمیع کلیه تعهدات و پرداخت‌های بنگاه به حاکمیت
- تهیه و ارائه پیشنهادات لازم در راستای حذف، اصلاح و تنقیح قوانین و تصویب‌نامه‌های مخل تولید و سرمایه‌گذاری
- راهکارهای مرتبط به منظور متنوع‌سازی انواع روش‌های نقل و انتقال پول در خارج از کشور، ارز جایگزین و استفاده از یک واحد پولی دیجیتال با کشورها و بازارهای هدف

۵

بازارسازی و اصلاح شبکه توزیع داخلی و خارجی

- تقویت جایگاه تأمین کنندگان خرد کالا در کشور، استفاده از ظرفیت فضای مجازی و استارت آپها برای توزیع کالا
- استفاده از ظرفیت ایرانیان خارج از کشور برای بازسازی کالاها و خدمات ایرانی
- تخصصی تر کردن امور نظارت در دستگاه های متولی
- تدوین بسته های سرمایه گذاری در شاخه های مختلف همچون گردشگری، تولیدات صنعتی، مجتمع های کشاورزی، پزشکی، معادن و ... اضافه گردد.

۶

اجرای ابر پروژه‌های پیشران تعیین و تامین مالی ابر پروژه‌های پیشران

➤ تعیین متولی و مدیریت متمرکز پروژه‌های پیشران

➤ تعیین پروژه‌های پیشران

➤ تامین مالی غیرتورمی پروژه‌های پیشران

معیارهای تعیین پروژه‌های پیشران: ارزآوری/ اشتغال‌زایی/ پیوندهای پسینی و پیشینی/ خلق مزیت پایدار

الزامات اجرای پروژه‌های پیشران:

➤ انتخاب پروژه‌هایی که واجد حداقل یکی از معیارهای چهارگانه باشند.

➤ استفاده از شیوه‌های غیرتورمی برای اجرای پروژه‌ها و تامین مالی آنها

➤ اتکا به ظرفیت بخش غیردولتی برای اجرای پروژه‌ها و اجرای انواع قراردادهای مشارکت عمومی خصوصی

➤ جذب سرمایه‌گذار خارجی برای اجرای پروژه‌ها در پروژه‌های ارزبر یا نیازمند انتقال فناوری

۶

اجرای ابر پروژه‌های پیشران

تامین مالی غیرتورمی پروژه‌های پیشران

➤ تهاتر نفت

➤ جلب مشارکت مردم با مدل شرکت - پروژه

➤ استفاده از منابع داخلی شرکت‌های بزرگ حاکمیتی

➤ اهرم‌سازی مطالبات ارزی و جذب مشارکت خارجی

➤ اصلاح اساسنامه صندوق توسعه ملی

➤ اجازه سرمایه‌گذاری مستقیم و مشارکت حقوقی بانک‌ها به صورت مشروط و با زمان‌بندی خروج

۷

گسترش صادرات

- تقویت و توسعه خوشه‌های صادرات‌گرا و تدوین برنامه‌های راهبردی به منظور توسعه صادرات
- تقویت و حمایت از تشکل‌های صادرات‌گرا از قبیل کنسرسیوم‌های صادراتی، اتحادیه‌های صادراتی، شرکت‌های مدیریت صادرات و ...
- راه‌اندازی صندوق حمایت از صادرات و تأمین منابع از محل واردات
- تأسیس پایانه‌های صادراتی تخصصی در مرزهای کشور به منظور توسعه صادرات هدفمند
- برقراری بیمه عمومی صادرات
- ایجاد مراکز آموزش عالی صادرات، طراحی و بسته‌بندی کالاهای غیرنفتی
- پیشنهادات جهت تبدیل مناطق مستعد مرزی به منطقه ویژه یا آزاد با هدف جذب سرمایه‌گذار داخلی و خارجی و توسعه صادرات

۷

گسترش صادرات

- ارزیابی توانمندی‌های تولید و برآورد پتانسیل شرکت‌های دانش‌بنیان جهت تحقق اهداف صادراتی
- تقویت مذاکرات دیپلماتیک با کشورهای هدف صادرات جهت انعقاد موافقتنامه‌های دو یا چندجانبه ترجیحی و تجارت ترجیحی
- آموزش و تقویت رایزنان بازرگانی در بازارهای هدف صادراتی
- فعال‌سازی دیپلماسی اقتصادی در جهت توسعه صادرات به عنوان مأموریت وزارت امور خارجه
- برقراری تعاملات پایدار سیاسی با کشورهای هدف و دیپلماسی اقتصادی موثر
- برقراری روابط کارگزاری بانکی با سایر کشورها
- حمایت از برگزاری نمایشگاه‌های تخصصی تولیدات ایران در کشورهای هدف و حضور در نمایشگاه‌های بین‌المللی معتبر خارج از کشور و نمایشگاه‌های اختصاصی در بازار هدف
- ارزیابی و اولویت‌بندی بازارهای کشورهای هدف (با تمرکز بر کشورهای همسایه) و حوزه‌های مورد تقاضا در آنها
- تغییر رویکرد در اعزام و پذیرش هیئت‌های تجاری از ترکیب‌های عمومی به تخصصی و فوق تخصصی

۷

گسترش صادرات

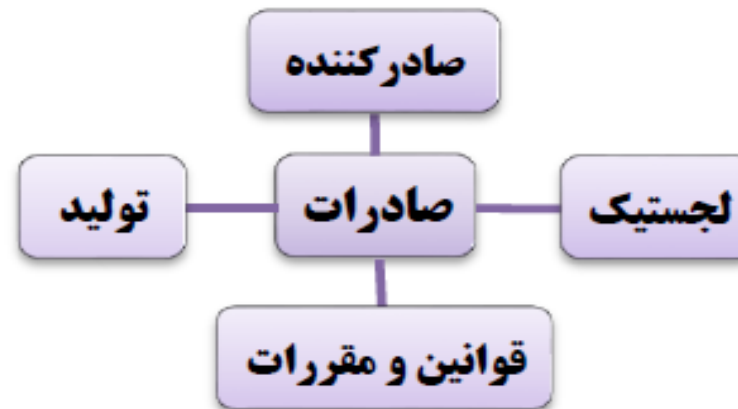
- کمک به راه اندازی مراکز تجاری فروش و بازاریابی محصولات صادراتی ایرانی در بازارهای هدف
- تهیه اطلاعات بازارهای هدف به طور مستمر (قوانین، مقررات، استانداردها، سلیقه مصرف کنندگان، نظام توزیع اعم از عمده و خرده فروش، تعرفه‌ها، نظام قیمتگذاری و ...)
- کاهش تعداد مراکز تصمیم‌گیری در مورد صادرات و تعیین نهاد متولی صادرات در جهت ایجاد مدیریت واحد و یکپارچه
- عملیاتی نمودن انواع مشوق‌های صادراتی مستقیم و غیرمستقیم
- ایجاد مسیر سبز به منظور ترخیص و خروج کالاهای صادراتی در کلیه مبادی گمرکی
- توسعه بانک‌های اطلاعاتی در راستای حمایت اطلاعاتی از شرکتهای صادراتی

راهکارهای رشد آفرینی و رونق تولید

۷

گسترش صادرات

➤ لزوم برنامه‌ریزی دقیق و کارشناسی شده در مورد هریک از ارکان صادرات کشور و در نهایت ارائه برنامه جمع‌شده حاصل از برنامه‌های مذکور به نهادهای اجرایی

ارکان صادرات کشور

(منبع: گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۹)

منابع

○ انصاری و همکاران. ۱۳۹۵. بررسی تغییرات تورم در ایران و عوامل و راهکارهای مقابله با آن در ایران. فصلنامه مطالعات مدیریت حسابداری، ۲(۴): ۱۱-۱۷.

○ دانایان. ۱۴۰۱. گزارش اقتصادی متغیرهای پولی و تورم.

○ دفتر مطالعات برنامه و بودجه مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۳۹۲. بررسی اثرگذاری نرخ ارز بر تراز تجاری در ایران: مروری بر مباحث نظری و تجربی. شماره مسلسل گزارش: ۱۲۹۵۷.

○ دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۴۰۱. ارزیابی عملکرد ستاد تسهیل و رفع موانع تولید از ابتدای سال ۱۳۹۸ تا پایان تیرماه ۱۴۰۰. شماره مسلسل گزارش: ۱۸۳۴۶.

○ دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۴۰۱. آسیب‌شناسی حمایت از تولید و اشتغال در کشور: بررسی موردی بند الف تبصره ۱۸ قوانین بودجه سنواتی. شماره مسلسل گزارش: ۱۸۶۹۳.

○ دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۴۰۱. طرح تأمین مالی و جهش تولید. شماره مسلسل گزارش: ۱۸۶۹۸.

○ دفتر مطالعات زیربنایی مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۴۰۱. ضرورت بازنگری در سیاست‌های توسعه زنجیره ارزش محصولات کشاورزی کشور، مبتنی بر ملاحظات فقرزدایی و پایداری. شماره مسلسل گزارش: ۱۸۶۹۲.

○ سرمایه‌گذاری مهرگان تأمین پارس گروه مالی ساتا. ۱۴۰۱. وضعیت اقتصاد ایران و چشم انداز ۱۴۰۱.

○ کاویانی، ز. ۱۳۹۶. تحلیل تورم در سال ۱۳۹۶. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس به شماره مسلسل: ۱۵۸۷۳.

○ گروه تحقیقات اقتصادی بانک خاورمیانه. ۱۳۹۳. تحلیلی بر تورم در ایران.

○ مدنی‌زاده و همکاران. ۱۳۹۳. تحلیل پویایی‌های تورم و رشد اقتصادی در ایران. پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

○ معاونت پژوهش‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۳۹۵. تورم. شماره مسلسل گزارش: ۱۴۹۸۶.

○ معاونت پژوهش‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۳۹۷. تحلیل تغییرات شاخص قیمت‌ها و تورم. شماره مسلسل گزارش: ۱۶۱۶۵.

○ معاونت پژوهش‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۳۹۸. تحلیل تغییرات شاخص قیمت و تورم در زمستان ۱۳۹۷. شماره مسلسل گزارش: ۱۶۵۱۰.

○ معاونت پژوهش‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۳۹۸. تحلیل تغییرات شاخص قیمت و تورم در بهار ۱۳۹۸ و دلالت‌های آن برای نیمه دوم سال. شماره مسلسل گزارش: ۱۶۷۰۸.

منابع

- معاونت پژوهش‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۳۹۸. فعالیت‌های نامولد رقیب. شماره مسلسل گزارش: ۱۶۵۸۲.
- معاونت پژوهش‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۳۹۹. توصیف تغییرات نرخ تورم سه ماهه پاییز ۱۳۹۸ (با تکیه بر نابرابری تورمی بین استانی). شماره مسلسل گزارش: ۲۲۰۱۶۹۹۴.
- معاونت پژوهش‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۳۹۹. تحلیل تغییرات شاخص قیمت و تورم در زمستان ۱۳۹۸ و دلالت‌های آن برای سال ۱۳۹۹. شماره مسلسل گزارش: ۱۷۱۸۲.
- معاونت پژوهش‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۳۹۹. تحلیل تورم در سه ماهه تابستان ۱۳۹۹. شماره مسلسل گزارش: ۲۲۰۱۷۲۸۱.
- معاونت پژوهش‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۳۹۹. تحلیل تورم سه ماهه بهار ۱۳۹۹. شماره مسلسل گزارش: ۲۲۰۱۷۱۸۱.
- معاونت پژوهش‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۳۹۹. درباره جهش تولید. شماره مسلسل گزارش: ۱۷۱۳۲.
- معاونت پژوهش‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۳۹۹. درباره جهش تولید: چالش‌ها و راهکارهای توسعه صادرات غیرنفتی. شماره مسلسل گزارش: ۱۷۱۵۶.
- معاونت پژوهش‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۳۹۹. آسیب‌شناسی صادرات غیرنفتی در ایران (بررسی روند صادرات غیرنفتی). شماره مسلسل گزارش: ۱۷۰۳۹.
- معاونت پژوهش‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۴۰۰. رفع موانع تولید و بهبود فضای کسب و کار در بخش کشاورزی. شماره مسلسل گزارش: ۲۵۰۱۷۵۰۸.
- معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی. ۱۳۹۷. چالش‌ها و راهکارهای توسعه صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان. شماره مسلسل گزارش: ۱۶۱۶۲.
- مدنی‌زاده، ع. ۱۳۹۹. تحلیل عملیات بازار باز بانک مرکزی. موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی.
- موسوی، ح. و سلطانی، ش. ۱۳۹۶. تحلیل تورم، رشد تولید و پایداری اقتصادی در ایران. فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی، ۱۷ (۳): ۷۷-۹۹.
- میرزایی و همکاران. ۱۴۰۱. موانع صادرات در کسب‌وکارهای مبتنی بر رویکرد اقتصادی در توسعه پایدار. مدیریت و توسعه، ۴۹: ۱۳۶-۱۲۹.
- نیلی و همکاران. ۱۳۸۹. رویکرد مناسب در مواجهه با تورم مزمن ایران. فصلنامه پول و اقتصاد، ۳: ۳۰-۱.
- وزارت امور اقتصادی و دارایی. نقشه راه غیرتورمی.